בע"ה

גליון ט | ה-טו ניסן

לִשְׁקֹד

עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם

שִׁעוּרֵי הַשָּׁבוּעַ – נ"ך וּמִשְׁנָיוֹת

כְּתַקָּנַת מוֹרֵנוּ וְרַבֵּינוּ הָרַב יִצְחָק גִּינְזְבּוּרְג שְׁלִיטָ"א

שָׁבוּעַ פָּרָשַׁת צַו תשפ"ה

נ"ך: שפטים פרקים ג–ט

משנה: מסכת בבא־בתרא פרק י'

מאמר שבועי: הדילוג לגאולה

הקדמת המערכת

"אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם לִשְׁמֹר מְזוּזוֹת פִּתָחָי" (משלי ח, לד).

שבוע טוב ומבורך לכל אנ"ש והתמימים שיחיו, השוקדים על דלתות התורה הקדושה ורבינו שליט"א יום יום!

השבוע מתחילים להכנס ללבו של ספר שפטים, ספר מרתק ועמוס התרחשויות.

השבוע לומדים את פרקים ג'-ט', ונוכחים לראות את 'תמונת המצב' המיוחדת של עם ישראל בימים אלו. השפטים הראשונים, אותם נפגוש השבוע - אהוד בן גרא, ברק בן אבינעם, דבורה הנביאה, גדעון ואבימלך - מובילים את עם ישראל, במלחמה ובשלום, איש איש למחוזותיו הוא. אפשר לומר שפרקי ראשית שפטים הם הפרקים עם הכי הרבה 'פוליטיקה' בתנ"ך (מלבד מגילת אסתר כמובן) - מומלץ ללמוד בשימת־לב, מובטחות הפתעות מרתקות...

בשל הפרקים הארוכים בנ"ך ובמשנה, הגליון מורחב השבוע מעט.

לצערנו, מאמרי הרב על הנ"ך יוצאים להפסקה - נקוה שישובו אלינו בקרוב!

במשנה לומדים השבוע את **בבא־בתרא פרק י'**, פרק החיתום של המסכת - מוזמנים לסיים יחד עם כולם, שכן "המלאכה נקראת על שם גומרה" ולהתחיל יחד עם כולם את מסכת סנהדרין - חידוש מעניין, אחרי 'מסכת נזיקין' הארוכה שלקחה יותר מחצי שנה...

בתור "המאמר השבועי" נלמד השבוע מאמר יפהפה לפסח (מתוך "פלאות עדותיך" של ניסן תשפ"ה) - "הדילוג לגאולה". סוד הפסיחה מבאר לנו את קפיצתו של הקב"ה ואת קפיצתנו שלנו, וגם - מה ההבדל בין גאולה בניסן לבין גאולה בתשרי. אל תפספסו!

הלימוד השבוע לעילוי־נשמת יהודי מתוק וקדוש שהסתלק מעמנו השבוע - הרה"ח בנימין־דב רוזנצויג זצ"ל. רבי בנימין אהב מאד את התנ"ך ושלט בו שליטה מופלאה. זי"ע.

בברכת למוד פורה ושבוע טוב ומבורך,

המערכת.

לקבלת העלון מדי שבוע באימייל, לתרומות, הערות והארות - פנו אל ozby208770@gmail.com.

***

טבלת הלימוד – חודש ניסן תשפ"ה

יהושע שופטים - סבב שלישי

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	ששי	שבת־קודש
א' [ר"ח] ניסן יהושע כ'	**ב' ניסן** יהושע כ"א	**ג' ניסן** יהושע כ"ב	**ד' ניסן** יהושע כ"ג	**ה' ניסן** יהושע כ"ד	**ו' ניסן** שפטים א'	**ז' ניסן** שפטים ב' בבא־בתרא פ"ט
ח' ניסן חג הגאולה שפטים ג'	**ט' ניסן** שפטים ד'	**י' ניסן** שפטים ה'	**י"א ניסן** עֲזֹרֵנוּ בְּשֵׁם ה' שפטים ו'	**י"ב ניסן** שפטים ז'	**י"ג ניסן** שפטים ח'	**י"ד ניסן** שפטים ט' בבא־בתרא פ"י
ט"ו ניסן יו"ט חג הפסח שפטים י'	**ט"ז ניסן** חג הפסח שפטים י"א	**י"ז ניסן** חג הפסח שפטים י"ב	**ח"י ניסן** חג הפסח שפטים י"ג	**י"ט ניסן** חג הפסח שפטים י"ד	**כ' ניסן** חג הפסח שפטים ט"ו	**כ"א ניסן** שפטים ט"ז סנהדרין פ"א
כ"ב ניסן שפטים י"ז	**כ"ג ניסן** שפטים י"ח	**כ"ד ניסן** שפטים י"ט	**כ"ה ניסן** שפטים כ'	**כ"ו ניסן** שפטים כ"א	**כ"ז ניסן** שפטים כ"ב	**כ"ח ניסן** שפטים כ"ג סנהדרין פ"ב

ג"ך יומי – יום ראשון, ה' ניסן || הג הגאולה

שפטים פרק ג'

(א) וְאֵלֶּה הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִנִּיחַ יְהוָה לְנַסּוֹת בָּם אֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ אֵת כָּל מִלְחֲמוֹת כְּנָעַן:

לנסות בם את ישראל. את דור האחר אשר לא ידעו את נסי מלחמות כנען ולא ראו את המעשה הגדול, והמרו ומעלו במקום:

(ב) רַק לְמַעַן דַּעַת דֹּרוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְלַמְּדָם מִלְחָמָה רַק אֲשֶׁר לְפָנִים לֹא יְדָעוּם:

רק למען דעת. רק לדבר הזה לבדו הניחם, למען דעת ולהתבונן דורות בני ישראל הבאים מה החטא גורם, כי עתה הם זקוקים ללמדם מלחמה: **רק אשר לפנים.** שהיו עומדים לשרת את ה': **לא ידעום.** למלחמות הללו וטכסיסיהם, ולא נצרכו להם:

(ג) חֲמֵשֶׁת | סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים וְכָל הַכְּנַעֲנִי וְהַצִּידֹנִי וְהַחִוִּי יֹשֵׁב הַר הַלְּבָנוֹן מֵהַר בַּעַל חֶרְמוֹן עַד לְבוֹא חֲמָת:

חמשת סרני פלשתים. הם הגוים אשר הניח לנסות:

(ד) וַיִּהְיוּ לְנַסּוֹת בָּם אֶת יִשְׂרָאֵל לָדַעַת הֲיִשְׁמְעוּ אֶת מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר צִוָּה אֶת אֲבוֹתָם בְּיַד מֹשֶׁה: **(ה)** וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָשְׁבוּ בְּקֶרֶב הַכְּנַעֲנִי הַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: **(ו)** וַיִּקְחוּ אֶת בְּנֹתֵיהֶם לָהֶם לְנָשִׁים וְאֶת בְּנֹתֵיהֶם נָתְנוּ לִבְנֵיהֶם וַיַּעַבְדוּ אֶת אֱלֹהֵיהֶם: **(פ) (ז)** וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיַּעַבְדוּ אֶת הַבְּעָלִים וְאֶת הָאֲשֵׁרוֹת: **(ח)** וַיִּחַר אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּמְכְּרֵם בְּיַד כּוּשַׁן רִשְׁעָתַיִם מֶלֶךְ אֲרַם נַהֲרַיִם וַיַּעַבְדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כּוּשַׁן רִשְׁעָתַיִם שְׁמֹנֶה שָׁנִים: **(ט)** וַיִּזְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְהוָה וַיָּקֶם יְהוָה מוֹשִׁיעַ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹשִׁיעֵם אֶת עָתְנִיאֵל בֶּן קְנַז אֲחִי כָלֵב הַקָּטֹן מִמֶּנּוּ: **(י)** וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ יְהוָה וַיִּשְׁפֹּט אֶת יִשְׂרָאֵל וַיֵּצֵא לַמִּלְחָמָה וַיִּתֵּן יְהוָה בְּיָדוֹ אֶת כּוּשַׁן רִשְׁעָתַיִם מֶלֶךְ אֲרָם וַתָּעֹז יָדוֹ עַל כּוּשַׁן רִשְׁעָתָיִם:

ותהי עליו רוח ה'. דרש רבי תנחומא (מדרש תנחומא שמות כ) נסתכל בהם, שאמר הקדוש ברוך הוא למשה במצרים (שמות ג ז) ראה ראיתי את עני עמי, מה הן שתי ראיות הללו, אמר לו: **רואה אני שעתידין לטעות בעגל, ואף על פי כן 'ראיתי את עני עמי'.** זו דרש עתניאל, אמר: בין זכים בין חייבים, עליו להושיעם:

(יא) וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיָּמָת עָתְנִיאֵל בֶּן קְנַז: **(פ) (יב)** וַיֹּסִפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיְחַזֵּק יְהוָה אֶת עֶגְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב עַל יִשְׂרָאֵל עַל כִּי עָשׂוּ אֶת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: **(יג)** וַיֶּאֱסֹף אֵלָיו אֶת בְּנֵי עַמּוֹן וַעֲמָלֵק וַיֵּלֶךְ וַיַּךְ אֶת יִשְׂרָאֵל וַיִּירְשׁוּ אֶת עִיר הַתְּמָרִים:

את עיר התמרים. יריחו:

(יד) וַיַּעַבְדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עָגְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה: **(ס) (טו)** וַיִּזְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְהוָה וַיָּקֶם יְהוָה לָהֶם מוֹשִׁיעַ אֶת אֵהוּד בֶּן גֵּרָא בֶּן הַיְמִינִי אִישׁ אִטֵּר יַד יְמִינוֹ וַיִּשְׁלְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיָדוֹ מִנְחָה לְעָגְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב:

אטר יד ימינו. תרגם יהונתן: גבר גמיד יד ימיניה, וכל גמיד לשון ארמי הוא, דבר כווץ מחמת חולי, ריטרי"ט בלע"ז; לא היה שולט ביד ימינו. ובלשון עברי: אטר, אטום, כמו (תהלים סט טז) ואל תאטר עלי באר פיה, אטום ביד ימינו, שלא היה שולט בה:

(טז) וַיַּעַשׂ לוֹ אֵהוּד חֶרֶב וְלָהּ שְׁנֵי פִיוֹת גֹּמֶד אָרְכָּהּ וַיַּחְגֹּר אוֹתָהּ מִתַּחַת לְמַדָּיו עַל יֶרֶךְ יְמִינוֹ:

גומד ארכה. אמה גדומה, ובלשון אשכנז: דוימ"ן לאנ"ג, ובלשון לעז: גשקור"ט: **על ירך ימינו.** לפי שבשמאלו שולט, יאחזנה בשמאלו:

(יז) וַיַּקְרֵב אֶת הַמִּנְחָה לְעָגְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב וְעָגְלוֹן אִישׁ בָּרִיא מְאֹד:

איש בריא. (תרגום:) פטים:

(יח) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלָּה לְהַקְרִיב אֶת הַמִּנְחָה וַיְשַׁלַּח אֶת הָעָם נֹשְׂאֵי הַמִּנְחָה:

וישלח את העם. חזר לאחוריו וליוה את חבורת ישראל אשר באו עמו לשאת את המנחה, ולווה אותם עד הגלגל:

(יט) וְהוּא שָׁב מִן הַפְּסִילִים אֲשֶׁר אֶת הַגִּלְגָּל וַיֹּאמֶר דְּבַר סֵתֶר לִי אֵלֶיךָ הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הָס וַיֵּצְאוּ מֵעָלָיו כָּל הָעֹמְדִים עָלָיו:

והוא שב. יחידי: **מן הפסילים.** מקום שפוסלים שם אבנים מן ההר, וכן תרגם יונתן: מן מחצביא, ובא אל עגלון ויאמר לו: **ויאמר הס.** אמר עגלון: שתקו את הכל מעלי, ויונתן תרגם הס: סליק, הוציא כל איש, ואף על פי כן; 'הס', לשון שתוק:

(כ) וְאֵהוּד | בָּא אֵלָיו וְהוּא יֹשֵׁב בַּעֲלִיַּת הַמְקֵרָה אֲשֶׁר לוֹ לְבַדּוֹ וַיֹּאמֶר אֵהוּד דְּבַר אֱלֹהִים לִי אֵלֶיךָ וַיָּקָם מֵעַל הַכִּסֵּא:

בעלית המקרה. (תרגום:) בעלית בית קיטא, שהיתה לאויר וצוננת: **דבר אלהים לי אליך.** וצריך אתה לעמוד: **ויקם מעל הכסא.** לכך זכה ויצאה ממנו רות:

(כא) וַיִּשְׁלַח אֵהוּד אֶת יַד שְׂמֹאלוֹ וַיִּקַּח אֶת הַחֶרֶב מֵעַל יֶרֶךְ יְמִינוֹ וַיִּתְקָעֶהָ בְּבִטְנוֹ:

(כב) וַיָּבֹא גַּם הַנִּצָּב אַחַר הַלַּהַב וַיִּסְגֹּר הַחֵלֶב בְּעַד הַלַּהַב כִּי לֹא שָׁלַף הַחֶרֶב מִבִּטְנוֹ וַיֵּצֵא הַפַּרְשְׁדֹנָה:

הנצב. הוא הברזל שהשנון תחוב לתוכו, שקורין הול"ט בלע"ז, הוא המעמיד החרב על פי תערה: **הלהב.** הוא השנון שקורין ברונ"ט בלע"ז, ובלע"ז למ"א: **ויסגור החלב.** שמנו, שהיה שמן מאד, וכסה את כל אורך החרב: **ויצא הפרשדנה.** תרגם יונתן: ונפק אוכליה שפיך, עשאן כשתי תיבות ושי"ן משמשת לשתיהן, ויצא הפרש, שדונה, בשפיכה. שפך, 'שדא' כתרגומו:

(כג) וַיֵּצֵא אֵהוּד הַמִּסְדְּרוֹנָה וַיִּסְגֹּר דַּלְתוֹת הָעֲלִיָּה בַּעֲדוֹ וְנָעָל:

ויצא אהוד המסדרונה. מן העליה אל המסדרונה, תרגם יונתן: לאכסדרא: **ונעל.** במפתח:

(כד) וְהוּא יָצָא֙ וַעֲבָדָ֣יו בָּ֔אוּ וַיִּרְא֕וּ וְהִנֵּ֛ה דַּלְתוֹ֥ת הָעֲלִיָּ֖ה נְעוּלֹ֑ות וַיֹּאמְר֗וּ אַ֚ךְ מֵסִ֣יךְ הוּא֔ אֶת רַגְלָ֖יו בַּחֲדַ֥ר הַמְּקֵרָֽה׃

והוא יצא. אהוד יצא, ועבדיו של עגלון באו: **מסיך רגליו.** (תרגום:) עביד צורכיה, הם נקבים הגדולים:

(כה) וַיָּחִ֖ילוּ עַד־בּ֑וֹשׁ וְהִנֵּ֣ה אֵינֶ֗נּוּ פֹּתֵ֛חַ דַּלְתוֹ֥ת הָעֲלִיָּ֖ה וַיִּקְח֣וּ אֶת־הַמַּפְתֵּ֑חַ וַיִּפְתָּ֔חוּ וְהִנֵּ֥ה אֲדֹנֵיהֶ֖ם נֹפֵ֥ל אַרְצָ֖ה מֵֽת׃

עד בוש. עד עיכוב, כלומר זמן ארוך:

(כו) וְאֵה֗וּד נִמְלַ֤ט עַד־הֶֽתְמַהְמְהָם֙ וְה֣וּא עָבַ֣ר אֶת־הַפְּסִלִ֔ים וַיִּמָּלֵ֖ט הַשְּׂעִירָתָֽה׃

נמלט. ברח, אישקימוצייר בלע"ז: **עד התמהמהם.** כמו (שיר השירים א יב) עד שהמלך במסבו, (שם ב ז) את האהבה עד שתחפץ, בעוד ששנינו חפצים בה: **השעירתה.** יער דק ועב, שקורין ברוצ"ש בלע"ז, וטוב הוא להחבא. והרבה יש בסדר זרעים שענפי אילנות דקים קרויין שער (כלאים ד ט) הופך את השער, (פאה ב ג) ואם היה השער כותש:

(כז) וַיְהִ֕י בְּבוֹא֖וֹ וַיִּתְקַ֣ע בַּשּׁוֹפָ֑ר בְּהַ֣ר אֶפְרָ֔יִם וַיֵּרְד֥וּ עִמּ֖וֹ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל מִן־הָהָ֖ר וְה֥וּא לִפְנֵיהֶֽם׃

ויהי בבואו. שעבר את הירדן ובא למקומו בארץ כנען: **בהר אפרים.** שהיה בארץ כנען בעבר הירדן המערבי, וארץ מואב היתה בעבר הירדן במזרחו, מתוך ששלטו בישראל ועברו את הירדן, ירשו את יריחו, כמו שכתוב למעלה (פסוק יג) ונתנו את סרניהם ושליטיהם על ישראל:

(כח) וַיֹּ֤אמֶר אֲלֵהֶם֙ רִדְפ֣וּ אַחֲרַ֔י כִּ֚י נָתַ֣ן יְהוָ֔ה אֶת־אֹיְבֵיכֶ֖ם אֶת־מוֹאָ֑ב בְּיֶדְכֶ֔ם וַיֵּרְד֤וּ אַחֲרָיו֙ וַיִּלְכְּד֣וּ אֶת־מַעְבְּר֣וֹת הַיַּרְדֵּ֔ן לְמוֹאָ֖ב וְלֹ֣א נָתְנ֑וּ אִ֖ישׁ לַעֲבֹֽר׃

רדפו. להרוג את כל מואב שבעבר הירדן שלנו: **וילכדו את מעברות הירדן.** שלא יעברו מואב לנוס ולשוב אל ארצם:

(כט) וַיַּכּ֣וּ אֶת־מוֹאָ֗ב בָּעֵת֙ הַהִ֔יא כַּעֲשֶׂ֥רֶת אֲלָפִ֖ים אִ֣ישׁ כָּל־שָׁמֵ֑ן וְכָל־אִ֖ישׁ חָיִ֥ל וְלֹא־נִמְלַ֖ט אִֽישׁ׃

כל שמן. (תרגום:) כל גבר אימתן:

(ל) וַתִּכָּנַ֥ע מוֹאָ֛ב בַּיּ֥וֹם הַה֖וּא תַּ֣חַת יַד־יִשְׂרָאֵ֑ל וַתִּשְׁקֹ֥ט הָאָ֖רֶץ שְׁמוֹנִ֥ים שָׁנָֽה׃ **(ס)**
(לא) וְאַחֲרָ֖יו הָיָ֣ה שַׁמְגַּ֑ר בֶּן־עֲנָ֔ת וַיַּךְ֙ אֶת־פְּלִשְׁתִּ֔ים שֵׁ֥שׁ מֵא֖וֹת אִ֑ישׁ בְּמַלְמַ֣ד הַבָּקָ֔ר וַיֹּ֥שַׁע גַּם־הוּא֖ אֶת־יִשְׂרָאֵֽל׃ **(ס)**

מלמד. הוא דרבן, מרדע, אגויילו"ן בלע"ז:

נ״ך יומי – יום שני, ט׳ ניסן
שפטים פרק ד׳

(א) וַיֹּסִפוּ֙ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל לַעֲשׂ֖וֹת הָרַ֣ע בְּעֵינֵ֣י יְהוָ֑ה וְאֵהוּ֙ד מֵ֔ת: **(ב)** וַיִּמְכְּרֵ֖ם יְהוָ֣ה בְּיַד֙ יָבִ֣ין מֶ֔לֶךְ כְּנַ֖עַן אֲשֶׁ֣ר מָלַ֣ךְ בְּחָצ֑וֹר וְשַׂ֤ר צְבָאוֹ֙ סִיסְרָ֔א וְה֥וּא יוֹשֵׁ֖ב בַּחֲרֹשֶׁ֥ת הַגּוֹיִֽם:

בחרושת הגוים. שם עיר, על שם שהיתה חזקה ושולטת:

(ג) וַיִּצְעֲק֣וּ בְנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל אֶל֙ יְהוָ֔ה כִּ֣י תְשַׁ֔ע מֵא֥וֹת רֶ֖כֶב בַּרְזֶ֑ל ל֗וֹ וְה֤וּא לָחַץ֙ אֶת בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל בְּחָזְקָ֖ה עֶשְׂרִ֥ים שָׁנָֽה: **(ס)**

לחץ את בני ישראל בחזקה. דרש רבי תנחומא (צו ב): בגידופין, וכן הוא אומר (מלאכי ג יג): חזקו עלי דבריכם:

(ד) וּדְבוֹרָ֣ה אִשָּׁ֔ה נְבִיאָ֕ה אֵ֖שֶׁת לַפִּידֹ֑ות הִ֥יא שֹׁפְטָ֖ה אֶת יִשְׂרָאֵ֥ל בָּעֵ֖ת הַהִֽיא:

אשת לפידות. שהיתה עושה פתילות למקדש:

(ה) וְ֠הִיא יוֹשֶׁ֨בֶת תַּחַת תֹּ֜מֶר דְּבוֹרָ֗ה בֵּין֙ הָרָמָ֣ה וּבֵֽין בֵּ֔ית אֵ֖ל בְּהַ֣ר אֶפְרָ֑יִם וַיַּעֲל֥וּ אֵלֶ֛יהָ בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל לַמִּשְׁפָּֽט:

תחת תומר. תמרים היו לה ביריחו: **בין הרמה ובין בית אל בהר אפרים.** לפי תרגומו של יונתן יש ללמוד שאין מקרא זה כמשמעו, ואין אלו סימני מקום ישיבתה, אלא למדנו שאשה עשירה היתה ומן המקומות האלו היתה פרנסתה, והיא יושבת בעירה, עטרות שמה: **תחת תומר.** תמרים היו לה ביריחו, וכרמים ברמה, וזיתים בבקעת בית אל, שהוא מקום שמן, ועפר חיוור בהר אפרים, (תרגום:) ׳בטור מלכא׳, אומר אני שמוכרין אותה ליוצרי חרש. ויש פותרין: ׳עפר חיוור׳, שדה זרע, כמו (שביעית ב א): שדה הלבן:

(ו) וַתִּשְׁלַ֗ח וַתִּקְרָא֙ לְבָרָ֣ק בֶּן אֲבִינֹ֔עַם מִקֶּ֖דֶשׁ נַפְתָּלִ֑י וַתֹּ֣אמֶר אֵלָ֗יו הֲלֹא֩ צִוָּ֨ה | יְהוָ֜ה אֱלֹהֵ֣י יִשְׂרָאֵ֗ל לֵךְ֙ וּמָשַׁכְתָּ֣ בְּהַ֣ר תָּבֹ֔ור וְלָקַחְתָּ֥ עִמְּךָ֖ עֲשֶׂ֣רֶת אֲלָפִ֑ים אִ֚ישׁ מִבְּנֵ֣י נַפְתָּלִ֔י וּמִבְּנֵ֖י זְבֻלֽוּן:

הלא צוה. ביד משה (דברים כ יז): כי החרם תחרימם, כך שנויה במכילתא (בא יב):

(ז) וּמָשַׁכְתִּ֤י אֵלֶ֙יךָ֙ אֶל נַ֣חַל קִישׁ֔וֹן אֶת סִיסְרָ֥א שַׂר צְבָ֖א יָבִ֑ין וְאֶת רִכְבּ֥וֹ וְאֶת הֲמוֹנֹ֖ו וּנְתַתִּ֥יהוּ בְיָדֶֽךָ: **(ח)** וַיֹּ֥אמֶר אֵלֶ֖יהָ בָּרָ֑ק אִם תֵּלְכִ֥י עִמִּ֖י וְהָלָ֣כְתִּי וְאִם לֹ֥א תֵלְכִ֖י עִמִּ֑י לֹ֥א אֵלֵֽךְ: **(ט)** וַתֹּ֣אמֶר הָלֹ֤ךְ אֵלֵךְ֙ עִמָּ֔ךְ אֶפֶס֙ כִּ֣י לֹ֔א תִּהְיֶ֥ה תִפְאַרְתְּךָ֖ עַל הַדֶּ֣רֶךְ֮ אֲשֶׁ֣ר אַתָּה֒ הוֹלֵ֗ךְ כִּ֣י בְיַד אִשָּׁ֔ה יִמְכֹּ֥ר יְהוָ֖ה אֶת סִיסְרָ֑א וַתָּ֣קָם דְּבוֹרָ֔ה וַתֵּ֖לֶךְ עִם בָּרָ֥ק קֶדְשָֽׁה: **(י)** וַיַּזְעֵ֤ק בָּרָק֙ אֶת זְבוּלֻ֔ן וְאֶת נַפְתָּלִ֖י קֶ֣דְשָׁה וַיַּ֑עַל בְּרַגְלָ֗יו עֲשֶׂ֤רֶת אַלְפֵי֙ אִ֔ישׁ וַתַּ֥עַל עִמֹּ֖ו דְּבוֹרָֽה:

ויעל ברגליו. עמו:

(יא) וְחָבָר הַקִּינִי֮ נִפְרָד מִקַּיִן מִבְּנֵי חֹבָב חֹתֵן מֹשֶׁה וַיֵּט אָהֳלוֹ עַד אֵלוֹן (בצענים) בְּצַעֲנַנִּים אֲשֶׁר אֶת קֶדֶשׁ:

אילון בצעננים. (תרגום:) מישר אגניא, מקום מישר של בצעים, מריש״ק בלע״ז והוא אגניא גבים, כמין גומות שהמים נקבצים שם, ׳אגני דארעא מקרון׳ (קידושין סא א):

(יב) וַיִּגְּדוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָּרָק בֶּן אֲבִינֹעַם הַר תָּבוֹר: **(ס) (יג)** וַיִּזְעֵק סִיסְרָא אֶת כָּל רִכְבּוֹ תְּשַׁע מֵאוֹת֮ רֶכֶב בַּרְזֶל וְאֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מֵחֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל נַחַל קִישׁוֹן:

מחרושת הגוים אל נחל קישון. הזעיקם שילכו אל נחל קישון מחרושת הגוים שהוא יושב שם:

(יד) וַתֹּאמֶר֮ דְּבֹרָה אֶל בָּרָק קוּם כִּי זֶה הַיּוֹם֮ אֲשֶׁר֮ נָתַן יְהוָה אֶת סִיסְרָא֮ בְּיָדֶךָ הֲלֹא יְהוָה יָצָא לְפָנֶיךָ וַיֵּרֶד בָּרָק֮ מֵהַר תָּבוֹר וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו: **(טו)** וַיָּהָם יְהוָה אֶת סִיסְרָא וְאֶת כָּל הָרֶכֶב וְאֶת כָּל הַמַּחֲנֶה לְפִי חֶרֶב לִפְנֵי בָרָק וַיֵּרֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמֶּרְכָּבָה וַיָּנָס בְּרַגְלָיו: **(טז)** וּבָרָק רָדַף֙ אַחֲרֵי הָרֶכֶב֙ וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה עַד חֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל מַחֲנֵה סִיסְרָא֮ לְפִי חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד אֶחָד: **(יז)** וְסִיסְרָא֮ נָס בְּרַגְלָיו אֶל אֹהֶל יָעֵל֒ אֵשֶׁת חֶבֶר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יָבִין מֶלֶךְ חָצוֹר וּבֵין בֵּית חֶבֶר הַקֵּינִי: **(יח)** וַתֵּצֵא יָעֵל֮ לִקְרַאת סִיסְרָא֮ וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנִי סוּרָה אֵלַי אַל תִּירָא וַיָּסַר אֵלֶיהָ֒ הָאֹהֱלָה וַתְּכַסֵּהוּ בַּשְּׂמִיכָה:

בשמיכה. תרגם יונתן: בגונכא, ופירש רב האי (שבת נא א): גונכא גלופקרין, קוט״א בלע״ז:

(יט) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא מְעַט מַיִם כִּי צָמֵאתִי וַתִּפְתַּח֙ אֶת נְאוד הֶחָלָב וַתַּשְׁקֵהוּ וַתְּכַסֵּהוּ:

נאד החלב. שהחלב מכביד את הגוף להיות נרדם:

(כ) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה֮ אִם אִישׁ יָבוֹא וּשְׁאֵלֵךְ וְאָמַר֙ הֲיֵשׁ פֹּה אִישׁ וְאָמַרְתְּ אָיִן:

עמוד פתח האהל. זרזי עצמך בדבר. ויש פותרים: ׳עמוד׳, כמו לעמוד:

(כא) וְתִקַּח יָעֵל֮ אֵשֶׁת חֶבֶר֒ אֶת יְתַד הָאֹהֶל וַתָּשֶׂם אֶת הַמַּקֶּבֶת בְּיָדָהּ֙ וַתָּבוֹא אֵלָיו֮ בַּלְאַט וַתִּתְקַע אֶת הַיְתֵד֮ בְּרַקָּתוֹ֒ וַתִּצְנַח בָּאָרֶץ֙ וְהוּא נִרְדָּם וַיָּעַף וַיָּמֹת:

יתד האהל. קבילי״ל בלע״ז, שתוקעין בארץ עם שיפולי האהל לפושטו: **המקבת.** (תרגום:) ארזפתא, מרטי״ל בלע״ז: **בלאט.** (תרגום:) ברז, חרש: **ותצנח בארץ.** (תרגום:) ונעצת בארעא:

(כב) וְהִנֵּה בָרָק֮ רֹדֵף֒ אֶת סִיסְרָא֮ וַתֵּצֵא יָעֵל֮ לִקְרָאתוֹ֒ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וְאַרְאֶךָּ֙ אֶת הָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה מְבַקֵּשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהִנֵּה סִיסְרָא֮ נֹפֵל מֵת וְהַיָּתֵד֒ בְּרַקָּתוֹ:

ברקתו. (תרגום:) בצידעיה, ניל״ה טימפי״ה בלע״ז, ותחבה ברקתו ובארץ:

(כג) וַיַּכְנַ֥ע אֱלֹהִ֛ים בַּיּ֥וֹם הַה֖וּא אֶת יָבִ֑ין מֶ֣לֶךְ כְּנָ֔עַן לִפְנֵ֖י בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵֽל׃ **(כד)** וַתֵּ֣לֶךְ יַ֔ד בְּנֵ֥י יִשְׂרָאֵ֖ל הָלוֹ֣ךְ וְקָשָׁ֑ה עַ֚ל יָבִ֣ין מֶ֣לֶךְ כְּנָ֔עַן עַ֖ד אֲשֶׁ֥ר הִכְרִ֖יתוּ אֶת יָבִ֥ין מֶ֖לֶךְ כְּנָֽעַן׃ **(פ)**

נ"ך יומי – יום שלישי, י' ניסן
שפטים פרק ה'

(א) וַתָּשַׁר דְּבוֹרָה וּבָרָק בֶּן אֲבִינֹעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: **(ב)** בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרֲכוּ יְהוָה:

בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם. כשבאו פרצות על ישראל שפרצו בהם אויביהם על עזבם את ה', והתנדב העם לשוב בתשובה, מעתה ברכו את ה' על התשועות שעשה:

(ג) שִׁמְעוּ מְלָכִים הַאֲזִינוּ רוֹזְנִים אֲנֹכִי לַיהוָה אָנֹכִי אָשִׁירָה אֲזַמֵּר לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

אנכי. אנכי. כפול, שמעתי מדרש אגדה (ילקוט שמעוני ב מז) לא קפח הקדוש ברוך הוא שכר תבור וכרמל, שבאו למתן תורה לתת עליהם את התורה וחזרו בבשת הפנים, אמר להם הקדוש ברוך הוא, סוף שאני פורע לכם כפלים, נאמר בסיני (שמות כ ב) אנכי ה' אלהיך, בתבור יאמר: **אנכי...** אנכי, נאמר בסיני (שם) אנכי ה' אלהיך, בכרמל יאמר, כפול (מלכים א יח לט) ה' הוא האלהים, ה' הוא האלהים, בימי אליהו:

(ד) יְהוָה בְּצֵאתְךָ מִשֵּׂעִיר בְּצַעְדְּךָ מִשְׂדֵה אֱדוֹם אֶרֶץ רָעָשָׁה גַּם שָׁמַיִם נָטָפוּ גַּם עָבִים נָטְפוּ מָיִם:

ה' בצאתך משעיר. זה מתן תורה, כמה שנאמר (דברים לג ב) וזרח משעיר למו, ומה עניינה לכאן, כך אמרה דבורה: קשה היא התורה לפרוש ממנה וטובה היא לדבק בה, שהרי במורא ובגבורה נתנה, ולכך נמסרו ישראל ביד אויביהם על פרישתם הימנה וכשהתנדבו לעסוק בה נושעו, כל זה יש ללמוד מתרגומו של יונתן: **נטפו.** הזילו טל תחיה:

(ה) הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה זֶה סִינַי מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

הרים נזלו. כמים נוזלים נמוגו: **זה סיני.** כבר מפורש (שמות יט, כ) מה נראה בו: עשן כולו, וקול, ולפידים ואש מפני ה', והרי זה מקרא קצר 'זה סיני', מה אירע בו, מפני אשר ירד עליו ה':

(ו) בִּימֵי שַׁמְגַּר בֶּן עֲנָת בִּימֵי יָעֵל חָדְלוּ אֳרָחוֹת וְהֹלְכֵי נְתִיבוֹת יֵלְכוּ אֳרָחוֹת עֲקַלְקַלּוֹת:

בימי שמגר בן ענת בימי יעל. מלמד שאף יעל שפטה את ישראל בימיה: **חדלו ארחות.** היו יראים ישראל לצאת לדרכם מפני האויבים והיו הולכים דרך עקלתון בהחבא:

(ז) חָדְלוּ פְרָזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדָלּוּ עַד שַׁקַּמְתִּי דְּבוֹרָה שַׁקַּמְתִּי אֵם בְּיִשְׂרָאֵל:

חדלו פרזון. ערי הפרזי שאין להם חומה חדלו מהיות יושבים בהם מפני אויביהם, ונאספו אל ערי המבצר: **עד שקמתי.** כמו שקמתי, וכן (שופטים ו יז): שאתה מדבר עמי:

(ח) יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אָז לָחֶם שְׁעָרִים מָגֵן אִם יֵרָאֶה וְרֹמַח בְּאַרְבָּעִים אָלֶף בְּיִשְׂרָאֵל:

יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים. כשבחר לו ישראל אלהים חדשים, אז הוזקקו למלחמה בשעריהם, ראו עתה בהתנדבם, אם יראה בישראל מגן ורומח, שצריך להלחם בארבעים אלף ראשי גייסות שהביא הגוי עליהם, וכולם הממם המקום במלחמת הכוכבים (פסוק כא) ונחל קישון גרפם: **שערים.** כמו (דברים יז ב) כי ימצא בקרבך באחד שעריך, עיירות:

(ט) לִבִּי֙ לְחוֹקְקֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל הַמִּתְנַדְּבִ֥ים בָּעָ֖ם בָּרֲכ֥וּ יְהוָֽה׃

לבי. אני דבורה לחוקקי ישראל, לאהוב את חכמי ישראל שהתנדבו בעם, לאמר: ברכו את ה׳ ושובו אליו:

(י) רֹכְבֵ֣י אֲתֹנ֔וֹת צְחֹרוֹת֙ יֹשְׁבֵ֣י עַל מִדִּ֔ין וְהֹלְכֵ֖י עַל דֶּ֑רֶךְ שִׂיחִֽו׃

רכבי אתנות צחורות. הסוחרים והשרים שירכבו מעתה על אתונות לבנות החשובות, מבלי יראה ודאגת אויביהם, ואותן שיושבין על מדין, לשון דיינים, שהיו יראים לעשות משפט בפרהסיא, וכן תרגם יונתן: דהוו מתחברין למיתב על דינא, ואותן שהולכין רגלי על דרך, שיחו וספרו את התשועה הזאת, אשר מקול המחצצים אתכם, אורבים, ליסטים ומוכסין, היושבין גדודים במערכות לארוב בעברי המים, שם יתנו עתה רוכבי האתונות והולכי על דרך את צדקות ה׳, ומה הן הצדקות (פסוק יא) צדקות פרזנו בישראל שהשקיט את ישראל, לשכון פרזון ולצאת מפוזרים ביחידי, שלא באסיפת עם:

(יא) מִקּ֣וֹל מְחַצְּצִ֔ים בֵּ֥ין מַשְׁאֲבִ֖ים שָׁ֣ם יִתְּנ֑וּ צִדְקוֹת֙ יְהוָ֔ה צִדְקֹ֖ת פְּרָזֹנ֥וֹ בְיִשְׂרָאֵ֑ל אָ֣ז יָרְד֤וּ לַשְּׁעָרִים֙ עַ֣ם יְהוָֽה׃

מחצצים. פתר מנחם: עורכי מלחמה וסודרי קרב, וחברו עם (משלי ל כז): **מלך אין לארבה ויצא חצץ כולו, לשון גדודים.** דבר אחר: **מקול מחצצים בין משאבים.** כשהייתם הולכים בין משאבים לשאוב מים, הייתם יראים מקול אבנים, חלוקי הנחל, קיזל״ש בלע״ז, שהעובר עליהם נשמע קולם, והייתם יראים שלא ירגישו בכם אויביכם, מעכשיו אין לחוש על זאת, ומשום הכי מצוה עליכם ליתן הודיה לשמו: **מחצצים.** לשון אבני חלוקי הנחל, כמו (איכה ג טז) ויגרס בחצץ: **אז ירדו לשערים.** חזרו לערי מושבותם שברחו מהם ליאסף אל ערי המבצר:

(יב) עוּרִ֣י עוּרִי֙ דְּבוֹרָ֔ה עוּרִ֥י עוּרִ֖י דַּבְּרִי־שִׁ֑יר קוּם֙ בָּרָ֣ק וּשְׁבִיֶ֔ךָ בֶּן־אֲבִינֹ֖עַם׃

עורי עורי דבורה. לשון שבח כפשוטו, התגברי בשירתך. ורבותינו אמרו (פסחים סו ב) מפני שנתהללה ואמרה (פסוק ז) עד שקמתי דבורה, נסתלקה הימנה רוח הקודש:

(יג) אָ֣ז יָרַ֤ד שָׂרִיד֙ לְאַדִּירִ֔ים עַ֖ם יְהוָ֑ה יָרַ֥ד לִֽי בַּגִּבּוֹרִֽים׃

אז ירד שריד לאדירים. ירד ירדה, כמו (ישעיהו מה א) לרד לפניו גוים, שרידי ישראל רדו באדירי הגוים: **ה׳ ירד לי בגבורים.** ירדה לי את גבורי הגוים:

(יד) מִנִּ֣י אֶפְרַ֔יִם שָׁרְשָׁ֖ם בַּעֲמָלֵ֑ק אַחֲרֶ֙יךָ֙ בִּנְיָמִ֣ין בַּעֲמָמֶ֔יךָ מִנִּ֥י מָכִ֖יר יָרְד֣וּ מְחֹקְקִ֑ים וּמִזְבּוּלֹ֗ן מֹשְׁכִים֙ בְּשֵׁ֣בֶט סֹפֵֽר׃

מני אפרים. מן אפרים יצא שורש יהושע בן נון, לרדות בעמלק לחלש אותו לפי חרב, ומחובר מקרא זה לעליון, לפרש: ה׳ ירד לי בגבורים, את יהושע הקים לרד בעמלק:

אחריך. יקום משבט בנימין שאול בן קיש שיגרמנו ויעמם אותו כגחלים עוממות. ויש לפתור: 'בעממיך', בחיל של מאתים אלף רגלי שבא שאול עליהם: **מני מכיר ירדו מחקקים.** שרים גדולים שכבשו את האמורי, אשר כבשו (דברים ג ד) ששים עיר כל חבל ארגוב שכבש יאיר:

(טו) וְשָׂרֵי בִּישָׁשכָר עִם דְּבֹרָה וְיִשָּׂשכָר כֵּן בָּרָק בָּעֵמֶק שֻׁלַּח בְּרַגְלָיו בִּפְלַגּוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חִקְקֵי לֵב:

ושרי ביששכר. שרים שבישששכר, הם סנהדראות עוסקין בתורה, (דברי הימים א יא לב) יודעי בינה לעתים, הם תמיד עם דבורה ללמד בישראל חק ומשפט: **ושרי ביששכר.** יו"ד זו טפילה היא ואינה משמשת כלום, והרי היא כיו"ד (תהלים ח ח) בהמות שדי, (ירמיהו כב יד) וקרע לו חלוני: **ויששכר כן ברק.** ושאר העם של יששכר, כן הם עם ברק לכל אשר יצוה: **בעמק שלח ברגליו.** שלחם בכל שליחותו, ולאסוף את העם ולכל צרכי המלחמה: **בפלגות ראובן.** אבל בחילוקי לבו של ראובן רבו: **חקקי לב.** (תרגום:) נכלי ליבא, ערמומית, ומה היא ערמומיתו, ישב לו בין משפתי המלחמה לשמוע מי נוצח ויהיה עמו:

(טז) לָמָּה יָשַׁבְתָּ בֵּין הַמִּשְׁפְּתַיִם לִשְׁמֹעַ שְׁרִקוֹת עֲדָרִים לִפְלַגּוֹת רְאוּבֵן גְּדוֹלִים חִקְרֵי לֵב:

שרקות עדרים. לשמוע קול עדרי המלחמה, למי קול ענות גבורה ולמי קול ענות חלושה:

(יז) גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן וְדָן לָמָּה יָגוּר אֳנִיּוֹת אָשֵׁר יָשַׁב לְחוֹף יַמִּים וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁכֹּן:

בעבר הירדן שכן. ולא בא אל המלחמה, וכן דן הכניס ממונו בספינות לעמוד ולברוח: **ועל מפרציו.** לשמור פרצות ארצו:

(יח) זְבֻלוּן עַם חֵרֵף נַפְשׁוֹ לָמוּת וְנַפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה:

זבלון עם חרף וגו'. בזה נפשו והפקיר עצמו למות במלחמה עם ברק, וכן נפתלי על מרומי שדה. על הר תבור:

(יט) בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ אָז נִלְחֲמוּ מַלְכֵי כְנַעַן בְּתַעְנַךְ עַל מֵי מְגִדּוֹ בֶּצַע כֶּסֶף לֹא לָקָחוּ:

בתענך על מי מגדו. תרגם יונתן: בתענך הוו שרן ומטן על מי מגדו, ראש המחנה בתענך ומגיע עד מי מגידו: **בצע כסף לא לקחו.** חנם באו לעזרת סיסרא, לא בקשו ממנו שכר:

(כ) מִן שָׁמַיִם נִלְחֲמוּ הַכּוֹכָבִים מִמְּסִלּוֹתָם נִלְחֲמוּ עִם סִיסְרָא:

מן שמים נלחמו. ואף הקדוש ברוך הוא שלח בם צבאיו שאינם רוצים שום שכר: **ממסלותם.** ראש הכוכב בשמים וסופו בארץ, מכאן אמרו (תנחומא בראשית ה) עוביו של רקיע כאויר שבין שמים לארץ, שהכוכב תקוע ברקיע כמין נגר בדלת, מדת ארכו כעביו של רקיע, ומן המקרא שמעיד 'ממסילותם נלחמו', אנו שומעין שעוביו של רקיע כגובה שמים מן הארץ:

(כא) נַחַל קִישׁוֹן גְּרָפָם נַחַל קְדוּמִים נַחַל קִישׁוֹן תִּדְרְכִי נַפְשִׁי עֹז:

גרפם. טאטם מן העולם, כמגרפה זו שגורפת את האפר מן הכירה: **נחל קדומים.** שנעשה ערב לים על זה מימות מצרים, כדאיתא בפסחים (קיח ב): **תדרכי נפשי.** ברגלים את עוז גבורי כנען:

(כב) אָז הָלְמוּ עִקְבֵי סוּס מִדַּהֲרוֹת דַּהֲרוֹת אַבִּירָיו:

הלמו עקבי סוס. נשתלפו טלפי סוסיהם, שהיה חום הכוכב מרתיח את הטיט והציפורן נשמטה, כמו שמולגין את הרגלים ברותחין והטלפים נשמטים, מתוך שנשתלפו נהלמו הרגלים: **מדהרות דהרות אביריו.** שהיו מרקידים את סוסיהם במלחמה, כמו (נחום ג ב) וסוס דהר, הוא לשון הרקדת הסוס:

(כג) אֹרוּ מֵרוֹז אָמַר מַלְאַךְ יְהוָה אֹרוּ אָרוֹר יֹשְׁבֶיהָ כִּי לֹא בָאוּ לְעֶזְרַת יְהוָה לְעֶזְרַת יְהוָה בַּגִּבּוֹרִים:

אורו מרוז. אמרי לה כוכבא הוה, ואמרי לה גברא חשיבא הוה (מועד קטן טז א), והיה סמוך למקום המלחמה ולא בא: **אמר מלאך ה'.** אמר ברק בשליחותו של הקדוש ברוך הוא: **יושביה.** היושבים בארבע אמות שלו (שם) בארבע מאות שפורי שמתיה ברק למרוז: **לעזרת ה'.** כביכול, שמי שהוא עוזר את ישראל, כעוזר את השכינה:

(כד) תְּבֹרַךְ מִנָּשִׁים יָעֵל אֵשֶׁת חֶבֶר הַקֵּינִי מִנָּשִׁים בָּאֹהֶל תְּבֹרָךְ:

מנשים באהל. שרה, שנאמר בה (בראשית יח ט) הנה באהל. רבקה, שנאמר בה (שם כד סז) ויביאה יצחק האהלה. רחל ולאה, שנאמר בהן (שם לא לג) ויצא מאהל לאה וגו': **מנשים באהל תבורך.** יעל. למה הן ילדו וגידלו, ואם לא יעל הרי הרשע הזה בא ומאבדן, כך הוא בבראשית רבה (מח טו). דבר אחר, אף יעל היתה יושבת אהלים, לפיכך הזכיר אותה בברכת אהלים:

(כה) מַיִם שָׁאַל חָלָב נָתָנָה בְּסֵפֶל אַדִּירִים הִקְרִיבָה חֶמְאָה:

חלב נתנה. לדעת אם לבו עליו שיבין בין טעם מים לטעם חלב, כן תרגם יונתן: **בספל אדירים.** בספל ששותין בו מים, שהמים נקראו 'אדירים', שנאמר (שמות טו י) במים אדירים:

(כו) יָדָהּ לַיָּתֵד תִּשְׁלַחְנָה וִימִינָהּ לְהַלְמוּת עֲמֵלִים וְהָלְמָה סִיסְרָא מָחֲקָה רֹאשׁוֹ וּמָחֲצָה וְחָלְפָה רַקָּתוֹ:

להלמות עמלים. סיסרא, שהיה עמל ויגע: **מחקה.** לשון חיקוי: **ומחצה.** לשון מחץ: **וחלפה.** יוצא מצד אחר:

(כז) בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכָב בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפָל בַּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפַל שָׁדוּד: **(כח)** בְּעַד הַחַלּוֹן נִשְׁקְפָה וַתְּיַבֵּב אֵם סִיסְרָא בְּעַד הָאֲשְׁנָב מַדּוּעַ בֹּשֵׁשׁ רִכְבּוֹ לָבוֹא מַדּוּעַ אֶחֲרוּ פַּעֲמֵי מַרְכְּבוֹתָיו:

ותיבב. לשון דבור, כמו (ישעיהו יז יט) ניב שפתים. ורבותינו פירשוהו (ראש השנה לג ב) לשון גניחה, כתרועה, דמתרגמינן 'יבבא' (ויקרא כג כד). ואני אומר: לשון ראייה, כמו (זכריה ב ב) בבת עיני, וכן חברו מנחם: **אשנב.** חלון:

(כט) חַכְמוֹת שָׂרוֹתֶיהָ תַּעֲנִינָהּ אַף הִיא תָּשִׁיב אֲמָרֶיהָ לָהּ:

חכמות שרותיה תענינה. החכמות שבשרותיה, לכך נקוד חי"ת פת"ח, חכמות שהוא שם דבר נקוד חט"ף קמ"ץ, כמו (משלי יד א) ראמות לאויל חכמות, וזה נקוד חכמות, וכן (שם יד א) חכמות נשים בנתה ביתה, חכמות שבנשים: **תענינה.** דגשות של נו"ן משמשת במקום נו"ן שלישית, ופתרונו תענינה אותה, דגשות נו"ן משמשת במקום 'אותה', כמו (ויקרא ו יד) מרבכת תביאנה: **אף היא תשיב אמריה.** תנחומין לעצמה: מה אני מתמה תמיה על עכוב בני:

(ל) הֲלֹא יִמְצְאוּ יְחַלְּקוּ שָׁלָל רַחֲם רַחֲמָתַיִם לְרֹאשׁ גֶּבֶר שְׁלַל צְבָעִים לְסִיסְרָא שְׁלַל צְבָעִים רִקְמָה צֶבַע רִקְמָתַיִם לְצַוְּארֵי שָׁלָל:

הלא ימצאו יחלקו שלל. והוא מעכבן: **רחמתים לראש גבר.** מענים נשים יפות בישראל, וכל איש מהם יש לו במטתו שתים ושלש נשים:

(לא) כֵּן יֹאבְדוּ כָל אוֹיְבֶיךָ יְהוָה וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: **(פ)**

כן יאבדו. דבורה אמרה: תנחומין של הבל הן לה, כן יאבדו כל אויביך ה', כאשר אבד הוא: **ואהביו כצאת השמש בגבורתו.** לעתיד לבא, (ישעיהו ל כו) שבעתים כאור שבעת הימים, שהיא על אחת שלש מאות וארבעים ושלש כמספר ארבעים ותשע שביעיות: **ותשקט הארץ.** אין זה מדברי דבורה אלא מדברי כותב הספר:

נ"ך יומי – יום רביעי, י"א ניסן || עֶזְרֵנוּ בְּשֵׁם הוי'

שפטים פרק ו'

(א) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיַד מִדְיָן שֶׁבַע שָׁנִים:

ויעשו הרע. עד כאן נאמר 'ויוסיפו', שהיה נצבר חטא על חטא, אבל בשירה זו נמחל להם כל אשר עשו, ועכשיו מתחילין לחטוא, כך נדרש באגדת תהלים (מדרש תהלים יח ו):

(ב) וַתָּעָז יַד מִדְיָן עַל יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי מִדְיָן עָשׂוּ לָהֶם | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמְּנָהָרוֹת אֲשֶׁר בֶּהָרִים וְאֶת הַמְּעָרוֹת וְאֶת הַמְּצָדוֹת:

המנהרות. (תרגום:) מטמוריתא, ובלשון לע"ז: וודו"ש, ועל שם שעושין בהם מאור קטן במקום שאין ניכר קוראן מנהרות, לויישיט"ש בלע"ז: **מערות.** גרוטי"ה בלע"ז: **מצדות.** פליישדי"ץ בלע"ז, על שם שעושים ביערים על ידי הפלת האילנות סביב סביב:

(ג) וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדְיָן וַעֲמָלֵק וּבְנֵי קֶדֶם וְעָלוּ עָלָיו: **(ד)** וַיַּחֲנוּ עֲלֵיהֶם וַיַּשְׁחִיתוּ אֶת יְבוּל הָאָרֶץ עַד בּוֹאֲךָ עַזָּה וְלֹא יַשְׁאִירוּ מָחְיָה בְּיִשְׂרָאֵל וְשֶׂה וָשׁוֹר וַחֲמוֹר: **(ה)** כִּי הֵם וּמִקְנֵיהֶם יַעֲלוּ וְאָהֳלֵיהֶם (יבאו) וּבָאוּ כְּדֵי אַרְבֶּה לָרֹב וְלָהֶם וְלִגְמַלֵּיהֶם אֵין מִסְפָּר וַיָּבֹאוּ בָאָרֶץ לְשַׁחֲתָהּ:

הם ומקניהם. לרעות את התבואה:

(ו) וַיִּדַּל יִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵי מִדְיָן וַיִּזְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְהוָה: **(פ) (ז)** וַיְהִי כִּי זָעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְהוָה עַל אֹדוֹת מִדְיָן: **(ח)** וַיִּשְׁלַח יְהוָה אִישׁ נָבִיא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה | אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי הֶעֱלֵיתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם וָאוֹצִיא אֶתְכֶם מִבֵּית עֲבָדִים:

איש נביא. זה הנביא הוא פנחס, ב"סדר עולם" (פרק ב):

(ט) וָאַצִּל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד כָּל לֹחֲצֵיכֶם וָאֲגָרֶשׁ אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם וָאֶתְּנָה לָכֶם אֶת אַרְצָם: **(י)** וָאֹמַרָה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִירְאוּ אֶת אֱלֹהֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר אַתֶּם יוֹשְׁבִים בְּאַרְצָם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלִי: **(פ) (יא)** וַיָּבֹא מַלְאַךְ יְהוָה וַיֵּשֶׁב תַּחַת הָאֵלָה אֲשֶׁר בְּעָפְרָה אֲשֶׁר לְיוֹאָשׁ אֲבִי הָעֶזְרִי וְגִדְעוֹן בְּנוֹ חֹבֵט חִטִּים בַּגַּת לְהָנִיס מִפְּנֵי מִדְיָן:

אבי העזרי. מבני אביעזר בן גלעד בן מנשה: **וגדעון בנו.** אביו היה חובטן והוא כוברן, אמר לו: אבא, זקן אתה ואם יבאו המדינים לא תוכל לנוס, לך אתה ואני אחבט: **בגת.** בקורות בית הבד:

(יב) וַיֵּרָא אֵלָיו מַלְאַךְ יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה עִמְּךָ גִּבּוֹר הֶחָיִל:

ה' עמך גבור החיל. שנתן לך כח כזה:

(יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו גִּדְעוֹן בִּי אֲדֹנָי וְיֵשׁ יְהוָה עִמָּנוּ וְלָמָּה מְצָאַתְנוּ כָּל זֹאת וְאַיֵּה כָּל נִפְלְאֹתָיו אֲשֶׁר סִפְּרוּ לָנוּ אֲבוֹתֵינוּ לֵאמֹר הֲלֹא מִמִּצְרַיִם הֶעֱלָנוּ יְהוָה וְעַתָּה נְטָשָׁנוּ יְהוָה וַיִּתְּנֵנוּ בְּכַף מִדְיָן:

ויש ה' עמנו. ואם יש ה' עמנו, למה מצאתנו וגו': **אשר ספרו לנו אבותינו.** פסח היה, אמר לו: אמש הקרני אבא את ההלל, ושמעתיו שהיה אומר (תהלים קיד א): בצאת ישראל ממצרים, 'ועתה נטשנו', אם צדיקים היו אבותינו, יעשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו, כשם שעשה להם נפלאותיו חנם כן יעשה לנו, ואיה כל נפלאותיו:

(יד) וַיִּפֶן אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר לֵךְ בְּכֹחֲךָ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִכַּף מִדְיָן הֲלֹא שְׁלַחְתִּיךָ:

ויפן אליו. הקדוש ברוך הוא בעצמו: **בכחך זה.** בכח הזכות הזה שלמדת סניגוריא על בני, כך דרש רבי תנחומא (מדרש תנחומא שופטים ד):

(טו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בִּי אֲדֹנָי בַּמָּה אוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל הִנֵּה אַלְפִּי הַדַּל בִּמְנַשֶּׁה וְאָנֹכִי הַצָּעִיר בְּבֵית אָבִי:

הנה אלפי. האלף שאני נמנה בו להיות תחת שר האלף, הוא האלף הדל בכל אלפי מנשה:

(טז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְהִכִּיתָ אֶת מִדְיָן כְּאִישׁ אֶחָד: **(יז)** וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְעָשִׂיתָ לִי אוֹת שָׁאַתָּה מְדַבֵּר עִמִּי:

שאתה. כמו שאתה:

(יח) אַל נָא תָמֻשׁ מִזֶּה עַד בֹּאִי אֵלֶיךָ וְהֹצֵאתִי אֶת מִנְחָתִי וְהִנַּחְתִּי לְפָנֶיךָ וַיֹּאמַר אָנֹכִי אֵשֵׁב עַד שׁוּבֶךָ: **(יט)** וְגִדְעוֹן בָּא וַיַּעַשׂ גְּדִי עִזִּים וְאֵיפַת קֶמַח מַצּוֹת הַבָּשָׂר שָׂם בַּסַּל וְהַמָּרָק שָׂם בַּפָּרוּר וַיּוֹצֵא אֵלָיו אֶל תַּחַת הָאֵלָה וַיַּגֵּשׁ: **(ס)**

קמח מצות. למדנו שפסח היה, יום תנופת העומר, לכך נאמר (לקמן ז יג) והנה צליל לחם שעורים מתהפך וגו': **והמרק.** והרוטב:

(כ) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים קַח אֶת הַבָּשָׂר וְאֶת הַמַּצּוֹת וְהַנַּח אֶל הַסֶּלַע הַלָּז וְאֶת הַמָּרָק שְׁפֹךְ וַיַּעַשׂ כֵּן: **(כא)** וַיִּשְׁלַח מַלְאַךְ יְהוָה אֶת קְצֵה הַמִּשְׁעֶנֶת אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּגַּע בַּבָּשָׂר וּבַמַּצּוֹת וַתַּעַל הָאֵשׁ מִן הַצּוּר וַתֹּאכַל אֶת הַבָּשָׂר וְאֶת הַמַּצּוֹת וּמַלְאַךְ יְהוָה הָלַךְ מֵעֵינָיו: **(כב)** וַיַּרְא גִּדְעוֹן כִּי מַלְאַךְ יְהוָה הוּא **(ס)** **(ס)** וַיֹּאמֶר גִּדְעוֹן אֲהָהּ אֲדֹנָי יְהוִה כִּי עַל כֵּן רָאִיתִי מַלְאַךְ יְהוָה פָּנִים אֶל פָּנִים:

אהה. לשון דאגה, כלומר מה תהא עלי: **כי על כן ראיתי.** כי על אשר ראיתי מלאך ה', לכך אני דואג וצועק 'אהה':

(כג) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה שָׁלוֹם לְךָ אַל תִּירָא לֹא תָמוּת: **(כד)** וַיִּבֶן שָׁם גִּדְעוֹן מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא לוֹ יְהוָה שָׁלוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה עוֹדֶנּוּ בְּעָפְרַת אֲבִי הָעֶזְרִי: **(פ)**

ויקרא לו. גדעון למזבח: **ה' שלום.** ה' הוא שלומנו:

(כה) וַיְהִי֙ בַּלַּ֣יְלָה הַה֔וּא וַיֹּ֥אמֶר לוֹ֙ יְהוָ֔ה קַ֚ח אֶת פַּ֣ר הַשּׁ֔וֹר אֲשֶׁ֥ר לְאָבִ֖יךָ וּפַ֣ר הַשֵּׁנִ֑י שֶׁ֣בַע שָׁנִ֗ים וְהָרַסְתָּ֙ אֶת מִזְבַּ֣ח הַבַּ֔עַל אֲשֶׁ֖ר לְאָבִ֑יךָ וְאֶת הָאֲשֵׁרָ֖ה אֲשֶׁ֥ר עָלָֽיו תִּכְרֹֽת׃

פר השור. פר הבחור, שהשור בן יומו קרוי שור: **ופר השני.** (תרגום:) ותורא תנינא: **שבע שנים.** (תרגום:) דאיתפטם שבע שנין לעבודה זרה. שמונה דברים הותרו אותו הלילה: מוקצה, אשרה, ולילה, ובמה וכו׳, כדאיתא בתמורה (כח ב):

(כו) וּבָנִ֗יתָ מִזְבֵּ֛חַ לַיהוָ֥ה אֱלֹהֶ֖יךָ עַל רֹ֣אשׁ הַמָּעוֹז֮ הַזֶּה֒ בַּמַּעֲרָכָ֗ה וְלָקַחְתָּ֙ אֶת הַפָּ֣ר הַשֵּׁנִ֔י וְהַעֲלִ֥יתָ עוֹלָ֖ה בַּעֲצֵ֣י הָאֲשֵׁרָ֑ה אֲשֶׁ֥ר תִּכְרֹֽת׃

ראש המעוז. ראש הסלע:

(כז) וַיִּקַּ֣ח גִּדְעוֹן֮ עֲשָׂרָה֒ אֲנָשִׁים֙ מֵֽעֲבָדָ֔יו וַיַּ֕עַשׂ כַּאֲשֶׁ֥ר דִּבֶּ֖ר אֵלָ֑יו יְהוָ֔ה וַיְהִ֗י כַּאֲשֶׁ֤ר יָרֵא֙ אֶת בֵּ֣ית אָבִ֔יו וְאֶת אַנְשֵׁ֖י הָעִ֑יר מֵֽעֲשׂ֥וֹת יוֹמָ֖ם וַיַּ֥עַשׂ לָֽיְלָֽה׃ **(כח)** וַיַּשְׁכִּ֣ימוּ אַנְשֵׁ֣י הָעִ֔יר בַּבֹּ֖קֶר וְהִנֵּ֣ה נָתַ֣ץ מִזְבַּ֣ח הַבַּ֔עַל וְהָאֲשֵׁרָ֖ה אֲשֶׁ֣ר עָלָ֑יו כָּרֻ֗תָה וְאֶת הַפָּ֛ר הַשֵּׁנִ֥י הָעֲלָ֖ה עַל הַמִּזְבֵּ֥חַ הַבָּנֽוּי׃ **(כט)** וַיֹּ֣אמְרוּ֮ אִ֣ישׁ אֶל רֵעֵ֣הוּ֒ מִ֣י עָשָׂ֣ה הַדָּבָ֣ר הַזֶּ֔ה וַיִּדְרְשׁ֖וּ וַיְבַקְשׁ֑וּ וַיֹּ֣אמְרוּ֮ גִּדְעוֹן֣ בֶּן יוֹאָ֣שׁ עָשָׂ֣ה הַדָּבָ֣ר הַזֶּֽה׃ **(ל)** וַיֹּ֣אמְרוּ֮ אַנְשֵׁ֣י הָעִיר֒ אֶל יוֹאָ֔שׁ הוֹצֵ֥א אֶת בִּנְךָ֖ וְיָמֻ֑ת כִּ֣י נָתַ֗ץ אֶת מִזְבַּ֤ח הַבַּ֙עַל֙ וְכִי כָרַ֣ת הָאֲשֵׁרָ֔ה אֲשֶׁ֥ר עָלָ֖יו׃ **(לא)** וַיֹּ֣אמֶר יוֹאָ֗שׁ לְכֹל֙ אֲשֶׁ֣ר עָמְד֣וּ עָלָ֔יו הַאַתֶּ֥ם | תְּרִיבוּן֙ לַבַּ֔עַל אִם אַתֶּ֥ם תּוֹשִׁיעוּן֖ אוֹת֑וֹ אֲשֶׁ֤ר יָרִיב֙ לוֹ֔ יוּמַ֥ת עַד הַבֹּ֖קֶר אִם אֱלֹהִ֣ים הוּא֮ יָרֶב֒ לוֹ֙ כִּ֣י נָתַ֔ץ אֶת מִזְבְּחֽוֹ׃

האתם תריבון לבעל. בשביל הבעל: **תושיעון אותו.** תנקמו נקמתו, וכן (שמואל א כה לב): והושיעה ידי לי, דדוד בנבל: **אשר יריב לו.** בשבילו: **עד הבקר.** עד הבקר המתינו: **אם אלהים הוא.** יריב הוא לעצמו ריבו ונקמתו, וכדי לדחותם עד שיברח גדעון היה אומר כן:

(לב) וַיִּקְרָ֨א לוֹ֙ בַּיּ֣וֹם הַה֔וּא יְרֻבַּ֖עַל לֵאמֹ֑ר יָרֶב֙ בּ֣וֹ הַבַּ֔עַל כִּ֥י נָתַ֖ץ אֶת מִזְבְּחֽוֹ׃ **(פ)**

ירב בו. בגדעון. אצל ריב נופל עם, או את, או בו, כמו (בראשית לא לו): וירב בלבן, אבל ׳לו׳ אינו נופל על הלשון, וכל ׳לו׳ הכתובים כאן ׳בשביל׳ הם:

(לג) וְכָל מִדְיָ֤ן וְעֲמָלֵק֙ וּבְנֵ֣י קֶ֔דֶם נֶאֶסְפ֖וּ יַחְדָּ֑ו וַיַּעֲבֹ֗רוּ וַיַּחֲנ֛וּ בְּעֵ֥מֶק יִזְרְעֶֽאל׃ **(לד)** וְר֣וּחַ יְהוָ֔ה לָבְשָׁ֖ה אֶת גִּדְעוֹ֑ן וַיִּתְקַ֤ע בַּשּׁוֹפָר֙ וַיִּזָּעֵ֣ק אֲבִיעֶ֔זֶר אַחֲרָֽיו׃

רוח ה׳. רוח גבורה: **ויזעק אביעזר.** כל המשפחה:

(לה) וּמַלְאָכִ֣ים שָׁלַ֔ח בְּכָל מְנַשֶּׁ֖ה וַיִּזָּעֵ֣ק גַּם הוּא֮ אַחֲרָיו֒ וּמַלְאָכִ֣ים שָׁלַ֔ח בְּאָשֵׁ֥ר וּבִזְבֻלוּ֖ן וּבְנַפְתָּלִ֑י וַיַּעֲל֥וּ לִקְרָאתָֽם׃ **(לו)** וַיֹּ֣אמֶר גִּדְעוֹן֮ אֶל הָאֱלֹהִים֒ אִם יֶשְׁךָ֙ מוֹשִׁ֣יעַ בְּיָדִ֔י אֶת יִשְׂרָאֵ֖ל כַּאֲשֶׁ֣ר דִּבַּ֑רְתָּ׃ **(לז)** הִנֵּ֗ה אָנֹכִי֙ מַצִּ֣יג אֶת גִּזַּ֣ת הַצֶּ֔מֶר בַּגֹּ֖רֶן אִם טַ֣ל יִהְיֶ֣ה עַל הַגִּזָּ֣ה לְבַדָּ֑הּ וְעַל כָּל הָאָ֣רֶץ֮ חֹ֣רֶב֒ וְיָדַ֙עְתִּי֙ כִּי תוֹשִׁ֣יעַ בְּיָדִ֔י אֶת יִשְׂרָאֵ֖ל כַּאֲשֶׁ֥ר דִּבַּ֖רְתָּ׃ **(לח)** וַיְהִי֙ כֵּ֔ן וַיַּשְׁכֵּ֥ם מִמָּחֳרָ֖ת וַיָּ֣זַר אֶת הַגִּזָּ֑ה וַיִּמְצ֨ הַטַּ֜ל מִן הַגִּזָּ֗ה מְלֹ֛א הַסַּ֖פָּל מָֽיִם׃

ויהי כן. שהיה טל על הגזה לבדה יותר מבשאר מקומות, כמו שהוא אומר (פסוק לז): מלא הספל מים, אבל 'על כל הארץ חורב' לא נתקיים, שהברית כרותה לטל שאינו נעצר (תענית ג א): **ויזר.** לשון מכבש, וכן (ישעיהו א ו): לא זורו ולא חובשו, לא נחבשו להוציא הלחה:

(לט) וַיֹּ֤אמֶר גִּדְעוֹן֙ אֶל הָאֱלֹהִ֔ים אַל יֶחַ֥ר אַפְּךָ֖ בִּ֑י וַאֲדַבְּרָ֗ה אַ֚ךְ הַפָּעַ֣ם אֲנַסֶּ֔ה נָ֣א רַ֔ק הַפַּ֥עַם֙ בַּגֵּזָ֔ה יְהִי נָ֣א חָרֵ֔ב אֶל הַגֵּזָ֖ה לְבַדָּ֑הּ וְעַל כָּל הָאָ֣רֶץ יְהִ֔י טָ֖ל: **(מ)** וַיַּ֣עַשׂ אֱלֹהִ֔ים כֵּ֖ן בַּלַּ֣יְלָה הַה֑וּא וַיְהִי חָרֵ֤ב אֶל הַגֵּזָה֙ לְבַדָּ֔הּ וְעַל כָּל הָאָ֥רֶץ הָיָ֖ה טָֽל: **(פ)**

נ״ך יומי – יום המישי, י״ב ניסן
שפטים פרק ז׳

(א) וַיַּשְׁכֵּם יְרֻבַּעַל הוּא גִדְעוֹן וְכָל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיַּחֲנוּ עַל עֵין חֲרֹד וּמַחֲנֵה מִדְיָן הָיָה לוֹ מִצָּפוֹן מִגִּבְעַת הַמּוֹרֶה בָּעֵמֶק:

מגבעת המורה בעמק. (תרגום:) **דמסתכיא למישרא.** המורה, לשון הוראה וראיה, כמו (משלי ו יג) מורה באצבעותיו, שמשם צופים ורומזים בעמק:

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל גִּדְעוֹן רַב הָעָם אֲשֶׁר אִתָּךְ מִתִּתִּי אֶת מִדְיָן בְּיָדָם פֶּן יִתְפָּאֵר עָלַי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יָדִי הוֹשִׁיעָה לִי:

יתפאר. וונטי״ר בלע״ז:

(ג) וְעַתָּה קְרָא נָא בְּאָזְנֵי הָעָם לֵאמֹר מִי יָרֵא וְחָרֵד יָשׁוֹב וְיִצְפֹּר מֵהַר הַגִּלְעָד וַיָּשָׁב מִן הָעָם עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים נִשְׁאָרוּ: **(ס)**

ויצפר. בבקר, לשון ארמי: צפרא:

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל גִּדְעוֹן עוֹד הָעָם רָב הוֹרֵד אוֹתָם אֶל הַמַּיִם וְאֶצְרְפֶנּוּ לְךָ שָׁם וְהָיָה אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ זֶה | יֵלֵךְ אִתְּךָ הוּא יֵלֵךְ אִתָּךְ וְכֹל אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ זֶה לֹא יֵלֵךְ עִמָּךְ הוּא לֹא יֵלֵךְ: **(ה)** וַיּוֹרֶד אֶת הָעָם אֶל הַמָּיִם וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל גִּדְעוֹן כֹּל אֲשֶׁר יָלֹק בִּלְשׁוֹנוֹ מִן הַמַּיִם כַּאֲשֶׁר יָלֹק הַכֶּלֶב תַּצִּיג אוֹתוֹ לְבָד וְכֹל אֲשֶׁר יִכְרַע עַל בִּרְכָּיו לִשְׁתּוֹת:

כל אשר ילוק בלשונו וגו׳ וכל אשר יכרע על ברכיו לשתות. תציג אותו לבד חוץ מסיעתך, כי הם לא ילכו עמך, שכך הם למודים לכרוע לפני עבודת גלולים:

(ו) וַיְהִי מִסְפַּר הַמַּלְקְקִים בְּיָדָם אֶל פִּיהֶם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ וְכֹל יֶתֶר הָעָם כָּרְעוּ עַל בִּרְכֵיהֶם לִשְׁתּוֹת מָיִם: **(ס)**

המלקקים בידם. אין זה דרך כריעה כלוקק בלשונו:

(ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל גִּדְעוֹן בִּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָאִישׁ הַמַּלְקִקִים אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְנָתַתִּי אֶת מִדְיָן בְּיָדֶךָ וְכָל הָעָם יֵלְכוּ אִישׁ לִמְקֹמוֹ: **(ח)** וַיִּקְחוּ אֶת צֵדָה הָעָם בְּיָדָם וְאֶת שׁוֹפְרֹתֵיהֶם וְאֵת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל שִׁלַּח אִישׁ לְאָהָלָיו וּבִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָאִישׁ הֶחֱזִיק וּמַחֲנֵה מִדְיָן הָיָה לוֹ מִתַּחַת בָּעֵמֶק: **(פ)** **(ט)** וַיְהִי בַלַּיְלָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה קוּם רֵד בַּמַּחֲנֶה כִּי נְתַתִּיו בְיָדֶךָ: **(י)** וְאִם יָרֵא אַתָּה לָרֶדֶת רֵד אַתָּה וּפֻרָה נַעַרְךָ אֶל הַמַּחֲנֶה: **(יא)** וְשָׁמַעְתָּ מַה יְדַבֵּרוּ וְאַחַר תֶּחֱזַקְנָה יָדֶיךָ וְיָרַדְתָּ בַּמַּחֲנֶה וַיֵּרֶד הוּא וּפֻרָה נַעֲרוֹ אֶל קְצֵה הַחֲמֻשִׁים אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה: **(יב)** וּמִדְיָן וַעֲמָלֵק וְכָל בְּנֵי קֶדֶם נֹפְלִים בָּעֵמֶק כָּאַרְבֶּה לָרֹב וְלִגְמַלֵּיהֶם אֵין מִסְפָּר כַּחוֹל שֶׁעַל שְׂפַת הַיָּם לָרֹב:

נפלים בעמק. שוכנים בעמק:

(יג) וַיָּבֹא גִדְעוֹן וְהִנֵּה אִישׁ מְסַפֵּר לְרֵעֵהוּ חֲלוֹם וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלוֹם חָלַמְתִּי וְהִנֵּה (צלול) צְלִיל לֶחֶם שְׂעֹרִים מִתְהַפֵּךְ בְּמַחֲנֵה מִדְיָן וַיָּבֹא עַד הָאֹהֶל וַיַּכֵּהוּ וַיִּפֹּל וַיַּהַפְכֵהוּ לְמַעְלָה וְנָפַל הָאֹהֶל:

צליל. צלול׳ כתיב, שהיה הדור צלול מן הצדיקים: **צליל לחם שערים.** (תרגום:) חרר דלחם שעורים, חררה שאופין על הגחלים: **לחם שערים.** הוא זכות העומר הקרב בפסח: **ויכהו ויפל.** האהל: **ויהפכהו.** האהל מלמטה למעלה, ונפל האהל:

(יד) וַיַּעַן רֵעֵהוּ וַיֹּאמֶר אֵין זֹאת בִּלְתִּי אִם חֶרֶב גִּדְעוֹן בֶּן יוֹאָשׁ אִישׁ יִשְׂרְאֵאל נָתַן הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ אֶת מִדְיָן וְאֶת כָּל הַמַּחֲנֶה: **(פ)** **(טו)** וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ גִּדְעוֹן אֶת מִסְפַּר הַחֲלוֹם וְאֶת שִׁבְרוֹ וַיִּשְׁתָּחוּ וַיָּשָׁב אֶל מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר קוּמוּ כִּי נָתַן יְהוָה בְּיֶדְכֶם אֶת מַחֲנֵה מִדְיָן:

את מספר החלום. את סיפור החלום, (תרגום:) ית שועית חלמא וית פשריה: **ואת שברו.** ואת ממכרו, כלומר: ואת פתרונו:

(טז) וַיַּחַץ אֶת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָאִישׁ שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיִּתֵּן שׁוֹפָרוֹת בְּיַד כֻּלָּם וְכַדֵּים רֵקִים וְלַפִּדִים בְּתוֹךְ הַכַּדִּים:

שופרות ולפדים. להזכיר זכות מתן תורה. ופשוטו: לילה היה, כמו שכתוב (פסוק ט) והיה חשך, לפיכך נשאו שם לפידים להאיר להם ונתנום בכדים כדי שלא יבינו בלפידים:

(יז) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מִמֶּנִּי תִרְאוּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ וְהִנֵּה אָנֹכִי בָא בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה וְהָיָה כַּאֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה כֵּן תַּעֲשׂוּן:

ממני תראו. את אשר אני עושה, ראו ועשו כן:

(יח) וְתָקַעְתִּי בַשּׁוֹפָר אֲנֹכִי וְכָל אֲשֶׁר אִתִּי וּתְקַעְתֶּם בַּשּׁוֹפָרוֹת גַּם אַתֶּם סְבִיבוֹת כָּל הַמַּחֲנֶה וַאֲמַרְתֶּם לַיהוָה וּלְגִדְעוֹן: **(פ)**

אנכי וכל אשר אתי. אחד מן הראשים, ומאה איש היה עמו (פסוק ט): **לה׳ ולגדעון.** (תרגום:) חרבא דמקטלא מן קדם ה׳ ונצחנא על ידי גדעון:

(יט) וַיָּבֹא גִּדְעוֹן וּמֵאָה אִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה רֹאשׁ הָאַשְׁמֹרֶת הַתִּיכוֹנָה אַךְ הָקֵם הֵקִימוּ אֶת הַשֹּׁמְרִים וַיִּתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וְנָפֹץ הַכַּדִּים אֲשֶׁר בְּיָדָם:

הקם הקימו. כבר בני החיל את השומרים שהיתה משמרתם באשמורת התיכונה, שכן דרך בני גייסות להעמיד שומרים, אלו ישמרו שליש הלילה הראשון ואלו שליש השני, ואלו שליש האחרון: **ונפוץ הכדים.** ולשבור הכדים אשר בידם:

(כ) וַיִּתְקְעוּ שְׁלֹשֶׁת הָרָאשִׁים בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיְשַׁבְּרוּ הַכַּדִּים וַיַּחֲזִיקוּ בִיַד שְׂמֹאולָם בַּלַּפִּדִים וּבְיַד יְמִינָם הַשּׁוֹפָרוֹת לִתְקֹעַ וַיִּקְרְאוּ חֶרֶב לַיהוָה וּלְגִדְעוֹן: **(כא)** וַיַּעַמְדוּ אִישׁ תַּחְתָּיו סָבִיב לַמַּחֲנֶה וַיָּרֶץ כָּל הַמַּחֲנֶה וַיָּרִיעוּ (ויניסו) וַיָּנֻסוּ:

ויריעו. תרועת מסע וניסה:

(כב) וַיִּתְקְעוּ֙ שְׁלֹ֣שׁ מֵא֔וֹת הַשּׁוֹפָר֖וֹת וַיָּ֣שֶׂם יְהוָ֗ה אֶת חֶ֤רֶב אִישׁ֙ בְּרֵעֵ֔הוּ וּבְכָל הַמַּחֲנֶ֑ה וַיָּנָ֤ס הַמַּחֲנֶה֙ עַד בֵּ֣ית הַשִּׁטָּ֔ה צְרֹ֖תָה עַ֣ד שְׂפַ֣ת אָבֵ֑ל מְחוֹלָ֖ה עַל טַבָּֽת׃ **(כג)** וַיִּצָּעֵ֕ק אִ֥ישׁ יִשְׂרָאֵ֖ל מִנַּפְתָּלִ֑י וּמִן אָשֵׁ֣ר וּמִן כָּל מְנַשֶּׁ֗ה וַיִּרְדְּפ֖וּ אַחֲרֵ֥י מִדְיָֽן׃ **(כד)** וּמַלְאָכִ֗ים שָׁלַ֤ח גִּדְעוֹן֙ בְּכָל הַ֣ר אֶפְרַ֔יִם לֵאמֹ֖ר רְד֣וּ לִקְרַ֣את מִדְיָ֑ן וְלִכְד֤וּ לָהֶם֙ אֶת הַמַּ֔יִם עַ֖ד בֵּ֥ית בָּרָ֛ה וְאֶת הַיַּרְדֵּ֑ן וַיִּצָּעֵ֕ק כָּל אִ֖ישׁ אֶפְרַ֑יִם וַיִּלְכְּד֤וּ אֶת הַמַּ֙יִם֙ עַ֣ד בֵּ֣ית בָּרָ֔ה וְאֶת הַיַּרְדֵּֽן׃

ולכדו להם את המים. המפסיקין בין ארם לארץ כנען: **ואת הירדן.** שגם הוא היה מפסיק:

(כה) וַיִּלְכְּד֡וּ שְׁנֵי֩ שָׂרֵ֨י מִדְיָ֜ן אֶת עֹרֵ֤ב וְאֶת זְאֵב֙ וַיַּהַרְג֣וּ אֶת עוֹרֵ֔ב בְּצ֖וּר עוֹרֵ֑ב וְאֶת זְאֵב֙ הָרְג֣וּ בְיֶ֔קֶב וַיִּרְדְּפ֖וּ אֶל מִדְיָ֑ן וְרֹ֣אשׁ עֹרֵ֤ב וּזְאֵב֙ הֵבִ֣יאוּ אֶל גִּדְעוֹן֙ מֵעֵ֣בֶר לַיַּרְדֵּֽן׃

הביאו אל גדעון מעבר לירדן. בבקר, כשעבר גדעון את הירדן לרדוף אחר זבח וצלמונע:

נ"ך יומי – יום ששי, י"ג ניסן
שפטים פרק ח'

(א) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִישׁ אֶפְרַיִם מָה הַדָּבָר הַזֶּה עָשִׂיתָ לָּנוּ לְבִלְתִּי קְרֹאתוֹת לָנוּ כִּי הָלַכְתָּ לְהִלָּחֵם בְּמִדְיָן וַיְרִיבוּן אִתּוֹ בְּחָזְקָה: **(ב)** וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מָה עָשִׂיתִי עַתָּה כָּכֶם הֲלוֹא טוֹב עֹלְלוֹת אֶפְרַיִם מִבְצִיר אֲבִיעֶזֶר:

מה עשיתי עתה ככם. מה חשוב מה שעשיתי בתחילתו, כמה שעשיתם אתם בסוף:

הלא טוב עללות. שבאו לידכם בסוף מתחלת הבציר שבצרנו אני ומשפחתי, שהרי בידכם נתן ה' את המלכים:

(ג) בְּיֶדְכֶם נָתַן אֱלֹהִים אֶת שָׂרֵי מִדְיָן אֶת עֹרֵב וְאֶת זְאֵב וּמַה יָּכֹלְתִּי עֲשׂוֹת כָּכֶם אָז רָפְתָה רוּחָם מֵעָלָיו בְּדַבְּרוֹ הַדָּבָר הַזֶּה:

ומה יכלתי. לעשות שיהא חשוב כמעשה שלכם:

(ד) וַיָּבֹא גִדְעוֹן הַיַּרְדֵּנָה עֹבֵר הוּא וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָאִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ עֲיֵפִים וְרֹדְפִים:

עבר הוא ושלש מאות האיש. עוברים את הירדן אחרי זבח וצלמונע שעברו את הירדן תחלה, והיו משחיתים מעבר לירדן את ארץ ראובן וגד ומנשה, ועבר שם כדי לנקום אף בהם:

(ה) וַיֹּאמֶר לְאַנְשֵׁי סֻכּוֹת תְּנוּ נָא כִּכְּרוֹת לֶחֶם לָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלָי כִּי עֲיֵפִים הֵם וְאָנֹכִי רֹדֵף אַחֲרֵי זֶבַח וְצַלְמֻנָּע מַלְכֵי מִדְיָן:

לאנשי סכות. ישראל היו:

(ו) וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי סֻכּוֹת הֲכַף זֶבַח וְצַלְמֻנָּע עַתָּה בְיָדֶךָ כִּי נִתֵּן לְצִבְאֲךָ לָחֶם:

הכף זבח וצלמנע בידך. שאתה מתפאר שהצלתנו מיד מדין:

(ז) וַיֹּאמֶר גִּדְעוֹן לָכֵן בְּתֵת יְהוָה אֶת זֶבַח וְאֶת צַלְמֻנָּע בְּיָדִי וְדַשְׁתִּי אֶת בְּשַׂרְכֶם אֶת קוֹצֵי הַמִּדְבָּר וְאֶת הַבַּרְקָנִים:

הברקנים. רונצי"ש בלע"ז:

(ח) וַיַּעַל מִשָּׁם פְּנוּאֵל וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כָּזֹאת וַיַּעֲנוּ אוֹתוֹ אַנְשֵׁי פְנוּאֵל כַּאֲשֶׁר עָנוּ אַנְשֵׁי סֻכּוֹת: **(ט)** וַיֹּאמֶר גַּם לְאַנְשֵׁי פְנוּאֵל לֵאמֹר בְּשׁוּבִי בְשָׁלוֹם אֶתֹּץ אֶת הַמִּגְדָּל הַזֶּה: **(פ)** **(י)** וְזֶבַח וְצַלְמֻנָּע בְּקַרְקֹר וּמַחֲנֵיהֶם עִמָּם כַּחֲמֵשֶׁת עָשָׂר אֶלֶף כֹּל הַנִּוֹתָרִים מִכֹּל מַחֲנֵה בְנֵי קֶדֶם וְהַנֹּפְלִים מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אִישׁ שֹׁלֵף חָרֶב:

בקרקר. שם מקום:

(יא) וַיַּעַל גִּדְעוֹן דֶּרֶךְ הַשְּׁכוּנֵי בֶאֳהָלִים מִקֶּדֶם לְנֹבַח וְיָגְבֳּהָה וַיַּךְ אֶת הַמַּחֲנֶה וְהַמַּחֲנֶה הָיָה בֶּטַח:

דרך השכוני באהלים. דרך ארץ קדר וערב השוכנים במדבר באהליהם, שרועים מקנה תמיד ואין דרים בבתים: **מקדם לנבח ויגבהה.** שהם ערי ישראל, ולא רצה לילך שם אלא דרך עקלתון, כדי שלא ירגישו בהם, ויהומם פתאום:

(יב) וַיָּנׇוסוּ זֶבַח וְצַלְמֻנָּע וַיִּרְדְּפׇ֣ם אַחֲרֵיהֶם וַיִּלְכֹּד אֶת שְׁנֵי | מַלְכֵי מִדְיָן אֶת זֶבַח֙ וְאֶת צַלְמֻנָּע וְכָל הַמַּחֲנֶה הֶחֱרִיד: **(יג)** וַיָּשָׁב גִּדְעוֹן בֶּן יוֹאָשׁ מִן הַמִּלְחָמָה מִלְמַעֲלֵה הֶחָרֶס:

מלמעלה החרס. עד שלא שקעה השמש, בעוד החמה נראית גבוה:

(יד) וַיִּלְכֹּד נַעַר מֵאַנְשֵׁי סֻכּוֹת וַיִּשְׁאָלֵהוּ וַיִּכְתֹּב אֵלָיו אֶת שָׂרֵי סֻכּוֹת֙ וְאֶת זִקְנֶ֣יהָ שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה אִ֑ישׁ: **(טו)** וַיָּבֹא֙ אֶל אַנְשֵׁי סֻכּוֹת֙ וַיֹּ֣אמֶר הִנֵּה זֶבַח וְצַלְמֻנָּע אֲשֶׁר֩ חֵרַפְתֶּ֨ם אוֹתִ֜י לֵאמֹ֗ר הֲכַ֤ף זֶבַח֙ וְצַלְמֻנָּע עַתָּ֣ה בְיָדֶ֔ךָ כִּי נִתֵּן לַאֲנָשֶׁיךָ הַיְעֵפִים לֶחֶם: **(טז)** וַיִּקַּח֙ אֶת זִקְנֵ֣י הָעִ֔יר וְאֶת קוֹצֵי הַמִּדְבָּ֖ר וְאֶת הַבְּרְקָנִ֑ים וַיֹּ֣דַע בָּהֶ֔ם אֶת אַנְשֵׁי סֻכּֽוֹת:

וידע בהם. (תרגום:) ותבר בהון:

(יז) וְאֶת מִגְדַּ֥ל פְּנוּאֵ֖ל נָתָ֑ץ וַיַּהַרֹ֖ג אֶת אַנְשֵׁ֥י הָעִֽיר: **(יח)** וַיֹּ֣אמֶר אֶל זֶבַח֙ וְאֶל צַלְמֻנָּ֔ע אֵיפֹ֥ה הָאֲנָשִׁ֖ים אֲשֶׁ֣ר הָרַגְתֶּ֑ם בְּתָבֹ֔ור וַיֹּאמְר֙וּ כָּמ֣וֹךָ כְמוֹהֶ֔ם אֶחָ֖ד כְּתֹאַ֥ר בְּנֵי הַמֶּֽלֶךְ:

אחד כתאר בני המלך. יונתן תרגם: **אחד היה בהם שתוארו כתואר בני המלך.** ויש לפותרו: כמוך כמוהם, תואר אחד לכם, כי כתואר בני מלכים היו:

(יט) וַיֹּאמַ֕ר אַחַ֥י בְּנֵי אִמִּ֖י הֵ֑ם חַי יְהוָ֕ה לוּ֙ הַחֱיִתֶ֣ם אוֹתָ֔ם לֹ֥א הָרַגְתִּ֖י אֶתְכֶ֑ם: **(כ)** וַיֹּ֣אמֶר לְיֶתֶ֣ר בְּכֹורֹ֔ו קוּם֙ הָרֹ֔ג אוֹתָ֖ם וְלֹא שָׁלַ֣ף הַנַּ֔עַר חַרְבּ֖וֹ כִּ֣י יָרֵ֑א כִּ֥י עֹודֶ֖נּוּ נָֽעַר:

ולא שלף הנער חרבו. להורגם, שהיה ירא מהם:

(כא) וַיֹּ֣אמֶר זֶבַח֙ וְצַלְמֻנָּ֔ע קוּם֙ אַתָּ֣ה וּפְגַ֔ע בָּ֖נוּ כִּי֙ כָּאִ֣ישׁ גְּבוּרָתֹ֔ו וַיָּ֥קָם גִּדְעוֹ֖ן וַיַּהַרֹ֑ג אֶת זֶבַח֙ וְאֶת צַלְמֻנָּ֔ע וַיִּקַּח֙ אֶת הַשַּׂהֲרֹנִ֔ים אֲשֶׁ֖ר בְּצַוְּארֵ֥י גְמַלֵּיהֶֽם:

השהרנים. לוי"ש בלע"ז, של זהב:

(כב) וַיֹּאמְר֣וּ אִישׁ יִשְׂרָאֵ֗ל אֶל גִּדְעוֹן֙ מְשָׁל בָּ֣נוּ גַּם אַתָּ֔ה גַּם בִּנְךָ֖ גַּם בֶּן בִּנֶּ֑ךָ כִּי הֹושַׁעְתָּ֥נוּ מִיַּ֖ד מִדְיָֽן: **(כג)** וַיֹּ֤אמֶר אֲלֵהֶם֙ גִּדְעוֹ֔ן לֹ֥א אֶמְשֹׁ֖ל אֲנִ֣י בָכֶ֑ם וְלֹ֥א יִמְשֹׁ֖ל בְּנִ֥י בָכֶ֛ם יְהוָ֥ה יִמְשֹׁ֖ל בָּכֶֽם: **(כד)** וַיֹּ֤אמֶר אֲלֵהֶם֙ גִּדְעוֹ֔ן אֶשְׁאֲלָ֥ה מִכֶּ֖ם שְׁאֵלָ֑ה וּתְנ֤וּ לִי֙ אִ֣ישׁ נֶ֣זֶם שְׁלָלֹ֔ו כִּ֣י נִזְמֵ֤י זָהָב֙ לָהֶ֣ם כִּֽי יִשְׁמְעֵאלִ֖ים הֵֽם: **(כה)** וַיֹּאמְר֣וּ נָת֣וֹן נִתֵּ֔ן וַיִּפְרְשׂ֥וּ אֶת הַשִּׂמְלָ֖ה וַיַּשְׁלִ֣יכוּ שָׁ֑מָּה אִ֣ישׁ נֶ֥זֶם שְׁלָלֹֽו: **(כו)** וַיְהִי֙ מִשְׁקַ֣ל נִזְמֵ֣י הַזָּהָ֔ב אֲשֶׁ֥ר שָׁאָ֖ל אֶ֣לֶף וּשְׁבַ֣ע מֵא֑וֹת זָהָ֕ב לְבַ֖ד מִן הַשַּׂהֲרֹנִ֥ים וְהַנְּטִפֹ֖ות וּבִגְדֵ֥י הָאַרְגָּמָ֛ן שֶׁעַל֥ מַלְכֵי מִדְיָ֖ן וּלְבַ֥ד מִן הָעֲנָקֹ֖ות אֲשֶׁ֥ר בְּצַוְּארֵ֥י גְמַלֵּיהֶֽם:

השהרנים והנטפות. (תרגום:) ענקיא וכלילא:

(כז) וַיַּעַשׂ אוֹתוֹ גִדְעוֹן לְאֵפוֹד וַיַּצֵּג אוֹתוֹ בְעִירוֹ בְּעָפְרָה וַיִּזְנוּ כָל יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו שָׁם וַיְהִי לְגִדְעוֹן וּלְבֵיתוֹ לְמוֹקֵשׁ:

ויעש אותו גדעון לאפוד. להיות לזכרון על תשועה גדולה, לראות כמה היה חילם כבד שבנזמי חשוביהם היה כל הזהב הזה: **ויזנו כל ישראל אחריו.** לאחר מיתת גדעון:

(כח) וַיִּכָּנַע מִדְיָן לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יָסְפוּ לָשֵׂאת רֹאשָׁם וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּימֵי גִדְעוֹן: **(פ)** **(כט)** וַיֵּלֶךְ יְרֻבַּעַל בֶּן יוֹאָשׁ וַיֵּשֶׁב בְּבֵיתוֹ: **(ל)** וּלְגִדְעוֹן הָיוּ שִׁבְעִים בָּנִים יֹצְאֵי יְרֵכוֹ כִּי נָשִׁים רַבוֹת הָיוּ לוֹ: **(לא)** וּפִילַגְשׁוֹ אֲשֶׁר בִּשְׁכֶם יָלְדָה לוֹ גַּם הִיא בֵּן וַיָּשֶׂם אֶת שְׁמוֹ אֲבִימֶלֶךְ: **(לב)** וַיָּמָת גִּדְעוֹן בֶּן יוֹאָשׁ בְּשֵׂיבָה טוֹבָה וַיִּקָּבֵר בְּקֶבֶר יוֹאָשׁ אָבִיו בְּעָפְרָה אֲבִי הָעֶזְרִי: **(פ)** **(לג)** וַיְהִי כַּאֲשֶׁר מֵת גִּדְעוֹן וַיָּשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים וַיָּשִׂימוּ לָהֶם בַּעַל בְּרִית לֵאלֹהִים:

בעל ברית. כך שמו:

(לד) וְלֹא זָכְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַמַּצִּיל אוֹתָם מִיַּד כָּל אֹיְבֵיהֶם מִסָּבִיב: **(לה)** וְלֹא עָשׂוּ חֶסֶד עִם בֵּית יְרֻבַּעַל גִּדְעוֹן כְּכָל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה עִם יִשְׂרָאֵל: **(פ)**

ולא עשו חסד וגו'. שהרגו את בניו, כמו שכתוב בענין (להלן ט ה):

נ"ך יומי – שבת־קדש פרשת צו, י"ד ניסן || ערב פסח

שפטים פרק ט׳

(א) וַיֵּלֶךְ אֲבִימֶלֶךְ בֶּן יְרֻבַּעַל֙ שְׁכֶ֣מָה אֶל אֲחֵ֣י אִמּ֔וֹ וַיְדַבֵּ֥ר אֲלֵיהֶ֖ם וְאֶל כָּל מִשְׁפַּ֣חַת בֵּית אֲבִ֣י אִמּ֑וֹ לֵאמֹֽר׃ **(ב)** דַּבְּרוּ נָ֞א בְּאָזְנֵ֣י כָל בַּעֲלֵ֣י שְׁכֶ֗ם מַה טּ֤וֹב לָכֶם֙ הַמֹּשֵׁ֣ל בָּכֶ֔ם שִׁבְעִ֥ים אִ֖ישׁ כֹּ֣ל בְּנֵ֣י יְרֻבַּ֑עַל אִם מֹשֵׁ֤ל בָּכֶם֙ אִ֣ישׁ אֶחָ֔ד וּזְכַרְתֶּ֕ם כִּ֥י עַצְמְכֶ֖ם וּבְשַׂרְכֶ֥ם אָֽנִי׃ **(ג)** וַיְדַבְּר֤וּ אֲחֵי֙ אִמּ֣וֹ עָלָ֔יו בְּאָזְנֵ֖י כָּל בַּעֲלֵ֣י שְׁכֶ֑ם אֵ֚ת כָּל הַדְּבָרִ֣ים הָאֵ֔לֶּה וַיֵּ֥ט לִבָּ֖ם אַחֲרֵ֣י אֲבִימֶ֑לֶךְ כִּ֥י אָמְר֖וּ אָחִ֥ינוּ הֽוּא׃ **(ד)** וַיִּתְּנ֨וּ ל֜וֹ שִׁבְעִ֣ים כֶּ֗סֶף מִבֵּית֙ בַּעַ֣ל בְּרִ֔ית וַיִּשְׂכֹּ֥ר בָּהֶ֖ם אֲבִימֶ֑לֶךְ אֲנָשִׁ֥ים רֵיקִ֛ים וּפֹחֲזִ֖ים וַיֵּלְכ֥וּ אַחֲרָֽיו׃

ופחזים. בהולים במעשיהם לעשות בלא תבונה:

(ה) וַיָּבֹ֣א בֵית אָבִ֗יו עָפְרָ֙תָה֙ וַיַּהַרְגּ֣ אֶת אֶחָ֔יו בְּנֵ֥י יְרֻבַּ֖עַל שִׁבְעִ֣ים אִ֑ישׁ עַ֚ל אֶ֣בֶן אֶחָ֔ת וַיִּוָּתֵ֗ר יוֹתָ֛ם בֶּן יְרֻבַּ֥עַל הַקָּטֹ֖ן כִּ֥י נֶחְבָּֽא׃ **(ס) (ו)** וַיֵּֽאָסְפ֣וּ כָל בַּעֲלֵ֣י שְׁכֶ֔ם וְכָל בֵּ֥ית מִלּ֖וֹא וַיֵּלְכ֗וּ וַיַּמְלִ֙יכוּ֙ אֶת אֲבִימֶ֣לֶךְ לְמֶ֔לֶךְ עִם אֵל֖וֹן מֻצָּ֑ב אֲשֶׁ֖ר בִּשְׁכֶֽם׃

עם אלון מצב. (תרגום:) מישר קמתא מישור שהיו בו מצבות:

(ז) וַיַּגִּ֣דוּ לְיוֹתָ֗ם וַיֵּלֶךְ֙ וַיַּעֲמֹ֣ד בְּרֹ֔אשׁ הַ֖ר גְּרִזִ֑ים וַיִּשָּׂ֤א קוֹלוֹ֙ וַיִּקְרָ֔א וַיֹּ֥אמֶר לָהֶ֖ם שִׁמְע֣וּ אֵלַ֑י בַּעֲלֵ֣י שְׁכֶ֔ם וְיִשְׁמַ֥ע אֲלֵיכֶ֖ם אֱלֹהִֽים׃ **(ח)** הָלוֹךְ֙ הָלְכ֣וּ הָעֵצִ֔ים לִמְשֹׁ֥חַ עֲלֵיהֶ֖ם מֶ֑לֶךְ וַיֹּאמְר֣וּ לַזַּ֔יִת (מלוכה) מָלְכָ֖ה עָלֵֽינוּ׃

הלוך הלכו העצים. משל הוא: **לזית.** עתניאל בן קנז (שופטים א יג), הבא משבט יהודה שנקרא זית, שנאמר (ירמיהו יא טז): זית רענן יפה פרי תואר וגו׳:

(ט) וַיֹּ֤אמֶר לָהֶם֙ הַזַּ֔יִת הֶחָדַ֖לְתִּי אֶת דִּשְׁנִ֑י אֲשֶׁר֩ בִּ֨י יְכַבְּד֜וּ אֱלֹהִ֤ים וַאֲנָשִׁים֙ וְהָלַ֣כְתִּי לָנ֔וּעַ עַ֖ל הָעֵצִֽים׃

דשני. לשון שומן:

(י) וַיֹּאמְר֣וּ הָעֵצִ֗ים לַתְּאֵנָה֙ לְכִי אַ֣תְּ מָלְכִ֔י עָלֵֽינוּ׃

לתאנה. דבורה:

(יא) וַתֹּ֤אמֶר לָהֶם֙ הַתְּאֵנָ֔ה הֶחָדַ֖לְתִּי אֶת מָתְקִ֑י וְאֶת תְּנוּבָתִ֣י הַטּוֹבָ֔ה וְהָלַ֣כְתִּי לָנ֔וּעַ עַ֖ל הָעֵצִֽים׃

את מתקי. דבש דבורים:

(יב) וַיֹּאמְר֣וּ הָעֵצִ֗ים לַגֶּ֙פֶן֙ לְכִי אַ֣תְּ (מלוכי) מָלְכִ֔י עָלֵֽינוּ׃

לגפן. גדעון, שהוא מזרע יוסף (שופטים ו יא), שנאמר בו (בראשית מט כב) בן פורת, (ותרגם שם אונקלוס:) כגופן דנציב וכו׳:

(יג) וַתֹּאמֶר לָהֶם הַגֶּפֶן הֶחֱדַלְתִּי אֶת תִּירוֹשִׁי הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים וְהָלַכְתִּי לָנוּעַ עַל הָעֵצִים:

המשמח אלהים. שאין אומרים הלוים שיר של הקרבן אלא על הנסכים:

(יד) וַיֹּאמְרוּ כָל הָעֵצִים אֶל הָאָטָד לֵךְ אַתָּה מְלָךְ עָלֵינוּ:

אל האטד. ספינ"ה בלע"ז:

(טו) וַיֹּאמֶר הָאָטָד אֶל הָעֵצִים אִם בֶּאֱמֶת אַתֶּם מֹשְׁחִים אֹתִי לְמֶלֶךְ עֲלֵיכֶם בֹּאוּ חֲסוּ בְצִלִּי וְאִם אַיִן תֵּצֵא אֵשׁ מִן הָאָטָד וְתֹאכַל אֶת אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן:

אם באמת. שאני הגון למלכות:

(טז) וְעַתָּה אִם בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים עֲשִׂיתֶם וַתַּמְלִיכוּ אֶת אֲבִימֶלֶךְ וְאִם טוֹבָה עֲשִׂיתֶם עִם יְרֻבַּעַל וְעִם בֵּיתוֹ וְאִם כִּגְמוּל יָדָיו עֲשִׂיתֶם לוֹ: **(יז)** אֲשֶׁר נִלְחַם אָבִי עֲלֵיכֶם וַיַּשְׁלֵךְ אֶת נַפְשׁוֹ מִנֶּגֶד וַיַּצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד מִדְיָן: **(יח)** וְאַתֶּם קַמְתֶּם עַל בֵּית אָבִי הַיּוֹם וַתַּהַרְגוּ אֶת בָּנָיו שִׁבְעִים אִישׁ עַל אֶבֶן אֶחָת וַתַּמְלִיכוּ אֶת אֲבִימֶלֶךְ בֶּן אֲמָתוֹ עַל בַּעֲלֵי שְׁכֶם כִּי אֲחִיכֶם הוּא: **(יט)** וְאִם בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים עֲשִׂיתֶם עִם יְרֻבַּעַל וְעִם בֵּיתוֹ הַיּוֹם הַזֶּה שִׂמְחוּ בַּאֲבִימֶלֶךְ וְיִשְׂמַח גַּם הוּא בָּכֶם: **(כ)** וְאִם אַיִן תֵּצֵא אֵשׁ מֵאֲבִימֶלֶךְ וְתֹאכַל אֶת בַּעֲלֵי שְׁכֶם וְאֶת בֵּית מִלּוֹא וְתֵצֵא אֵשׁ מִבַּעֲלֵי שְׁכֶם וּמִבֵּית מִלּוֹא וְתֹאכַל אֶת אֲבִימֶלֶךְ: **(כא)** וַיָּנָס יוֹתָם וַיִּבְרַח וַיֵּלֶךְ בְּאֵרָה וַיֵּשֶׁב שָׁם מִפְּנֵי אֲבִימֶלֶךְ אָחִיו: **(פ)** **(כב)** וַיָּשַׂר אֲבִימֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל שָׁלֹשׁ שָׁנִים:

וישר. על כרחם נהג רבנות ובגאוה:

(כג) וַיִּשְׁלַח אֱלֹהִים רוּחַ רָעָה בֵּין אֲבִימֶלֶךְ וּבֵין בַּעֲלֵי שְׁכֶם וַיִּבְגְּדוּ בַעֲלֵי שְׁכֶם בַּאֲבִימֶלֶךְ:

רוח רעה. שנאה, שלנ"ש מלטלינ"ט בלע"ז:

(כד) לָבוֹא חֲמַס שִׁבְעִים בְּנֵי יְרֻבָּעַל וְדָמָם לָשׂוּם עַל אֲבִימֶלֶךְ אֲחִיהֶם אֲשֶׁר הָרַג אוֹתָם וְעַל בַּעֲלֵי שְׁכֶם אֲשֶׁר חִזְּקוּ אֶת יָדָיו לַהֲרֹג אֶת אֶחָיו: **(כה)** וַיָּשִׂימוּ לוֹ בַּעֲלֵי שְׁכֶם מְאָרְבִים עָל רָאשֵׁי הֶהָרִים וַיִּגְזְלוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בַּדֶּרֶךְ וַיֻּגַּד לַאֲבִימֶלֶךְ: **(פ)** **(כו)** וַיָּבֹא גַּעַל בֶּן עֶבֶד וְאֶחָיו וַיַּעַבְרוּ בִשְׁכֶם וַיִּבְטְחוּ בוֹ בַּעֲלֵי שְׁכֶם:

געל בן עבד. מאומה אחרת היה:

(כז) וַיֵּצְאוּ הַשָּׂדֶה וַיִּבְצְרוּ אֶת כַּרְמֵיהֶם וַיִּדְרְכוּ וַיַּעֲשׂוּ הִלּוּלִים וַיָּבֹאוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיְקַלְלוּ אֶת אֲבִימֶלֶךְ:

ויעשו הלולים. (תרגום:) ועבדו חנגין:

(כח) וַיֹּאמֶר | גַּעַל בֶּן עֶבֶד מִי אֲבִימֶלֶךְ וּמִי שְׁכֶם כִּי נַעַבְדֶנּוּ הֲלֹא בֶן יְרֻבַּעַל וּזְבֶל פְּקִידֹו עִבְדוּ אֶת אַנְשֵׁי חֲמוֹר אֲבִי שְׁכֶם וּמַדּוּעַ נַעַבְדֶנּוּ אֲנָחְנוּ:

מי אבימלך ומי שכם. מי אבימלך להיות שר על שכם ומי שכם להיות עבדים לאבימלך, הלא בן ירובעל היה אבימלך מן עפרת אבי העזרי (לעיל ו יא): **וזבל פקידו.** וזה פקיד העיר ששמו 'זבול', פקידו של אבימלך הוא, ואדוניו אין לו משפט מלוכה בעיר ואף פקידו אינו כלום: **עבדו את אנשי חמור.** אם באתם לקנות לכם אדונים, באו ועבדו את אנשי חמור, שהיה נשיא הארץ מקדם (בראשית לד ב): **ומדוע נעבדנו.** לאבימלך:

(כט) וּמִי יִתֵּן אֶת הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְאָסִירָה אֶת אֲבִימֶלֶךְ וַיֹּאמֶר לַאֲבִימֶלֶךְ רַבֶּה צְבָאֶךָ וְצֵאָה:

ויאמר לאבימלך. ויאמר געל בפני זבול, הודיע לאבימלך: **רבה צבאך וצאה.** מן המקום שאתה שם, ונראה את גדולתך:

(ל) וַיִּשְׁמַע זְבֻל שַׂר הָעִיר אֶת דִּבְרֵי גַּעַל בֶּן עֶבֶד וַיִּחַר אַפּוֹ: **(לא)** וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל אֲבִימֶלֶךְ בְּתָרְמָה לֵאמֹר הִנֵּה גַּעַל בֶּן עֶבֶד וְאֶחָיו בָּאִים שְׁכֶמָה וְהִנָּם צָרִים אֶת הָעִיר עָלֶיךָ:

בתרמה. כמו במרמה, בתרמית, כלומר: בלט ובסתר:

(לב) וְעַתָּה קוּם לַיְלָה אַתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר אִתָּךְ וֶאֱרֹב בַּשָּׂדֶה: **(לג)** וְהָיָה בַבֹּקֶר כְּזָרְחַ הַשֶּׁמֶשׁ תַּשְׁכִּים וּפָשַׁטְתָּ עַל הָעִיר וְהִנֵּה הוּא וְהָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ יֹצְאִים אֵלֶיךָ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר תִּמְצָא יָדֶךָ: **(ס)** **(לד)** וַיָּקָם אֲבִימֶלֶךְ וְכָל הָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ לָיְלָה וַיֶּאֶרְבוּ עַל שְׁכֶם אַרְבָּעָה רָאשִׁים:

ארבע ראשים. ארבעה כתות:

(לה) וַיֵּצֵא גַּעַל בֶּן עֶבֶד וַיַּעֲמֹד פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר וַיָּקָם אֲבִימֶלֶךְ וְהָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִן הַמַּאְרָב: **(לו)** וַיַּרְא גַּעַל אֶת הָעָם וַיֹּאמֶר אֶל זְבֻל הִנֵּה עָם יוֹרֵד מֵרָאשֵׁי הֶהָרִים וַיֹּאמֶר אֵלָיו זְבֻל אֶת צֵל הֶהָרִים אַתָּה רֹאֶה כָּאֲנָשִׁים: **(ס)** **(לז)** וַיֹּסֶף עוֹד גַּעַל לְדַבֵּר וַיֹּאמֶר הִנֵּה עָם יוֹרְדִים מֵעִם טַבּוּר הָאָרֶץ וְרֹאשׁ אֶחָד בָּא מִדֶּרֶךְ אֵלוֹן מְעוֹנְנִים:

מעם טבור הארץ. (תרגום:) מן תוקפא דארעא, מהר הגבוה שבכולם: אלון מעוננים (תרגום:) מישר מעוננים:

(לח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו זְבֻל אַיֵּה אֵפוֹא פִיךָ אֲשֶׁר תֹּאמַר מִי אֲבִימֶלֶךְ כִּי נַעַבְדֶנּוּ הֲלֹא זֶה הָעָם אֲשֶׁר מָאַסְתָּה בּוֹ צֵא נָא עַתָּה וְהִלָּחֶם בּוֹ: **(ס)** **(לט)** וַיֵּצֵא גַּעַל לִפְנֵי בַּעֲלֵי שְׁכֶם וַיִּלָּחֶם בַּאֲבִימֶלֶךְ: **(מ)** וַיִּרְדְּפֵהוּ אֲבִימֶלֶךְ וַיָּנָס מִפָּנָיו וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים רַבִּים עַד פֶּתַח הַשָּׁעַר: **(מא)** וַיֵּשֶׁב אֲבִימֶלֶךְ בָּארוּמָה וַיְגָרֶשׁ זְבֻל אֶת גַּעַל וְאֶת אֶחָיו מִשֶּׁבֶת בִּשְׁכֶם: **(מב)** וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֵּצֵא הָעָם הַשָּׂדֶה וַיַּגִּדוּ לַאֲבִימֶלֶךְ:

ויצא העם השדה. אנשי שכם: **ויגידו.** המגידים לאבימלך, שיצאו בני העיר אל השדה לעשות חפציהם:

(מג) וַיִּקַּח אֶת הָעָם וַיֶּחֱצֵם לִשְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיֶּאֱרֹב בַּשָּׂדֶה וַיַּרְא וְהִנֵּה הָעָם יֹצֵא מִן הָעִיר וַיָּקָם עֲלֵיהֶם וַיַּכֵּם: **(מד)** וַאֲבִימֶלֶךְ וְהָרָאשִׁים אֲשֶׁר עִמּוֹ פָּשְׁטוּ וַיַּעַמְדוּ פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר וּשְׁנֵי הָרָאשִׁים פָּשְׁטוּ עַל כָּל אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה וַיַּכּוּם:

פתח שער העיר. שלא יוכלו ליכנס:

(מה) וַאֲבִימֶלֶךְ נִלְחָם בָּעִיר כָּל הַיּוֹם הַהוּא וַיִּלְכֹּד אֶת הָעִיר וְאֶת הָעָם אֲשֶׁר בָּהּ הָרָג וַיִּתֹּץ אֶת הָעִיר וַיִּזְרָעֶהָ מֶלַח: **(פ) (מו)** וַיִּשְׁמְעוּ כָּל בַּעֲלֵי מִגְדַּל שְׁכֶם וַיָּבֹאוּ אֶל צְרִיַח בֵּית אֵל בְּרִית:

צריח. יער שכפו אילנות ופסגים סביב סביב, וקורין אותו פלייש״ר בלע״ז: **בית אל ברית.** אותו צריח היה של בעל ברית, שם של עבודה זרה שלהם, וצלמון (פסוק מח), יער היה שם. ויש פותרין: צריח, וודוו״י בלע״ז שעושין בקרקע:

(מז) וַיֻּגַּד לַאֲבִימֶלֶךְ כִּי הֻתְקַבְּצוּ כָּל בַּעֲלֵי מִגְדַּל שְׁכֶם: **(מח)** וַיַּעַל אֲבִימֶלֶךְ הַר צַלְמוֹן הוּא וְכָל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ אֶת הַקַּרְדֻּמוֹת בְּיָדוֹ וַיִּכְרֹת שׂוֹכַת עֵצִים וַיִּשָּׂאֶהָ וַיָּשֶׂם עַל שִׁכְמוֹ וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ מָה רְאִיתֶם עָשִׂיתִי מַהֲרוּ עֲשׂוּ כָמוֹנִי:

שוכת עצים. ענף עצים:

(מט) וַיִּכְרְתוּ גַּם כָּל הָעָם אִישׁ שוֹכֹה וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי אֲבִימֶלֶךְ וַיָּשִׂימוּ עַל הַצְּרִיחַ וַיַּצִּיתוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַצְּרִיחַ בָּאֵשׁ וַיָּמֻתוּ גַּם כָּל אַנְשֵׁי מִגְדַּל שְׁכֶם כְּאֶלֶף אִישׁ וְאִשָּׁה: **(פ) (נ)** וַיֵּלֶךְ אֲבִימֶלֶךְ אֶל תֵּבֵץ וַיִּחַן בְּתֵבֵץ וַיִּלְכְּדָהּ: **(נא)** וּמִגְדַּל עֹז הָיָה בְתוֹךְ הָעִיר וַיָּנֻסוּ שָׁמָּה כָּל הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְכֹל בַּעֲלֵי הָעִיר וַיִּסְגְּרוּ בַּעֲדָם וַיַּעֲלוּ עַל גַּג הַמִּגְדָּל: **(נב)** וַיָּבֹא אֲבִימֶלֶךְ עַד הַמִּגְדָּל וַיִּלָּחֶם בּוֹ וַיִּגַּשׁ עַד פֶּתַח הַמִּגְדָּל לְשָׂרְפוֹ בָאֵשׁ: **(נג)** וַתַּשְׁלֵךְ אִשָּׁה אַחַת פֶּלַח רֶכֶב עַל רֹאשׁ אֲבִימֶלֶךְ וַתָּר�ץ אֶת גֻּלְגָּלְתּוֹ:

פלח רכב. חתיכת אבן של ריחים העליונה הקרויה רכב: **ותרץ.** ותרוצץ:

(נד) וַיִּקְרָא מְהֵרָה אֶל הַנַּעַר | נֹשֵׂא כֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁלֹף חַרְבְּךָ וּמוֹתְתֵנִי פֶּן יֹאמְרוּ לִי אִשָּׁה הֲרָגָתְהוּ וַיִּדְקְרֵהוּ נַעֲרוֹ וַיָּמֹת:

פן יאמרו לי. פן יאמרו עלי:

(נה) וַיִּרְאוּ אִישׁ יִשְׂרָאֵל כִּי מֵת אֲבִימֶלֶךְ וַיֵּלְכוּ אִישׁ לִמְקֹמוֹ: **(נו)** וַיָּשֶׁב אֱלֹהִים אֵת רָעַת אֲבִימֶלֶךְ אֲשֶׁר עָשָׂה לְאָבִיו לַהֲרֹג אֶת שִׁבְעִים אֶחָיו: **(נז)** וְאֵת כָּל רָעַת אַנְשֵׁי שְׁכֶם הֵשִׁיב אֱלֹהִים בְּרֹאשָׁם וַתָּבֹא אֲלֵיהֶם קִלֲלַת יוֹתָם בֶּן יְרֻבָּעַל: **(פ)**

פרק משנה שבועי

בבא־בתרא פרק י׳

א. גֵּט פָּשׁוּט, עֵדָיו מִתּוֹכוֹ. וּמְקֻשָּׁר, עֵדָיו מֵאֲחוֹרָיו. פָּשׁוּט שֶׁכָּתְבוּ עֵדָיו מֵאֲחוֹרָיו וּמְקֻשָּׁר שֶׁכָּתְבוּ עֵדָיו מִתּוֹכוֹ, שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, מְקֻשָּׁר שֶׁכָּתְבוּ עֵדָיו מִתּוֹכוֹ, כָּשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ פָּשׁוּט. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הַכֹּל בִּמְנַהַג הַמְּדִינָה:

ר"ע מברטנורה

גֵּט פָּשׁוּט. שְׁטָר פָּשׁוּט, כְּעֵין שֶׁלָּנוּ שֶׁאֵינָן תְּפוּרִים וּמְקֻשָּׁרִין. וְכָל שְׁטָר קָרוּי גֵּט: **עֵדָיו מִתּוֹכוֹ.** מִבִּפְנִים כְּעֵין שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים: **מְקֻשָּׁר מֵאֲחוֹרָיו.** כּוֹתֵב שִׁיטָה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם וְכוֹרְכָן עַל הֶחָלָק וְתוֹפֵר, וְעֵד אֶחָד חוֹתֵם עַל הַכֶּרֶךְ מִבַּחוּץ, וְחוֹזֵר וְכוֹתֵב שְׁנֵי שִׁיטִין אוֹ יוֹתֵר מִבִּפְנִים וְכוֹרְכָן עַל הֶחָלָק, וְחוֹתֵם עֵד שֵׁנִי עַל הַכֶּרֶךְ מִבַּחוּץ, וְכֵן עֵד שְׁלִישִׁי. וְתִקְּנוּ רַבָּנָן גֵּט מְקֻשָּׁר, מִשּׁוּם כֹּהֲנִים קַפְּדָנִים שֶׁהָיוּ כוֹתְבִים גֵּט פִּתְאוֹם לִנְשׁוֹתֵיהֶם וּמִתְחָרְטִים וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִין לְהַחְזִירָן, וְהִתְקִינוּ לָהֶם גֵּט מְקֻשָּׁר שֶׁאֵינוֹ נוֹחַ לִכְתֹּב מְהֵרָה, שָׁמָּא בְּתוֹךְ כָּךְ יִתְפַּיֵּס. וּכְשֵׁם שֶׁתִּקְּנוּ מְקֻשָּׁר בְּגֵט, כָּךְ תִּקְּנוּ בְּשְׁאָר שְׁטָרוֹת, שֶׁלֹּא חִלְּקוּ חֲכָמִים: **שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין.** שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ כְּתִקּוּן חֲכָמִים: **שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ פָּשׁוּט.** שֶׁאִם יִקָּרַע הַתְּפִירוֹת וְיִפָּתַח הַשְּׁטָר יִהְיֶה פָּשׁוּט: **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַכֹּל כִּמְנַהַג הַמְּדִינָה.** פְּלֻגְתָּא דְּתַנָּא קַמָּא וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּאַתְרָא דִּנְהִיגִי בְּפָשׁוּט וּבְמְקֻשָּׁר, וְאָמַר לֵיהּ עֲבֵד לִי מְקֻשָּׁר, וְאָזִיל וְעָבַד לֵיהּ פָּשׁוּט, אוֹ פָּשׁוּט וְעָבַד לֵיהּ מְקֻשָּׁר, תַּנָּא קַמָּא סָבַר מִקַּפֵּד קָפֵיד וּפָסוּל. וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר הוֹאִיל וּמִנְהַג הַמְּדִינָה בְּתַרְוַיְהוּ, לֹא קָפֵיד וְכָשֵׁר. וַהֲלָכָה כְּתַנָּא קַמָּא:

ב. גֵּט פָּשׁוּט, עֵדָיו בִּשְׁנַיִם. וּמְקֻשָּׁר, בִּשְׁלֹשָׁה. פָּשׁוּט שֶׁכָּתוּב בּוֹ עַד אֶחָד, וּמְקֻשָּׁר שֶׁכָּתוּב בּוֹ שְׁנֵי עֵדִים, שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין. כָּתַב בּוֹ זוּזִין מְאָה דְּאִנּוּן סְלָעִין עֶשְׂרִין, אֵין לוֹ אֶלָּא עֶשְׂרִין. זוּזִין מְאָה דְּאִנּוּן תְּלָתִין סְלָעִין, אֵין לוֹ אֶלָּא מָנֶה. כְּסַף זוּזִין דְּאִנּוּן, וְנִמְחַק, אֵין פָּחוּת מִשְּׁתַּיִם. כְּסַף סְלָעִין דְּאִנּוּן, וְנִמְחַק, אֵין פָּחוּת מִשְּׁנַיִם. דַּרְכּוֹנוֹת דְּאִנּוּן, וְנִמְחַק, אֵין פָּחוּת מִשְּׁתַּיִם. כָּתוּב בּוֹ מִלְמַעְלָה מָנֶה וּמִלְמַטָּה מָאתַיִם, מִלְמַעְלָה מָאתַיִם וּמִלְמַטָּה מָנֶה, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַתַּחְתּוֹן. אִם כֵּן, לָמָּה כוֹתְבִין אֶת הָעֶלְיוֹן, שֶׁאִם תִּמְחֹק אוֹת אַחַת מִן הַתַּחְתּוֹן, יִלְמַד מִן הָעֶלְיוֹן:

ר"ע מברטנורה

פָּשׁוּט שֶׁכָּתוּב בּוֹ עַד אֶחָד. הָכִי קָאָמַר, כְּשֵׁם שֶׁפָּשׁוּט שֶׁכָּתוּב בּוֹ עֵד אֶחָד פָּסוּל מִדְּאוֹרַיְתָא, כָּךְ מְקֻשָּׁר שֶׁכָּתוּב בּוֹ שְׁנֵי עֵדִים פָּסוּל מִדְּאוֹרַיְתָא: **אֵין לוֹ אֶלָּא עֶשְׂרִים.** וְאַף עַל גַּב דִּזוּזִים מֵאָה, חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים סְלָעִים הֵם, יַד בַּעַל הַשְּׁטָר עַל הַתַּחְתּוֹנָה. וְהָכִי מְפָרְשִׁינַן לֵיהּ לִשְׁטָרָא, מֵאָה זוּזִים גְּרוּעִים, שֶׁאֵינָם שָׁוִין אֶלָּא עֶשְׂרִים סְלָעִים: **אֵין לוֹ אֶלָּא מָנֶה.** עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה סְלָעִים. דְּהָכִי מְפָרְשִׁינַן לִשְׁטָרָא, מֵאָה זוּזִין דְּאִנּוּן תְּלָתִין סְלָעִים קַלִּים וּגְרוּעִים, שֶׁהֵם עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה מִן הַטּוֹבִים: **וְנִמְחַק.** שֶׁנִּמְחַק הַמְּנָיָן שֶׁנִּכְתַּב אַחֲרָיו: **וּמִלְמַטָּה מָאתַיִם.** כְּשֶׁכּוֹפֵל אֶת דְּבָרָיו בַּשְּׁטָר: **הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַתַּחְתּוֹן.** וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה כָּתוּב

בְּשִׁיטָה אַחֲרוֹנָה: **לָמָּה כוֹתְבִין אֶת הָעֶלְיוֹן.** הוֹאִיל וּבְסוֹף הַשְּׁטָר חוֹזֵר וְכוֹפֵל, וְאַחֲרִיוּת מָמוֹן זֶה כָּךְ וְכָךְ קִבַּלְתִּי עָלַי:

ג. כּוֹתְבִין גֵּט לָאִישׁ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, וְהַשּׁוֹבֵר לָאִשָּׁה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בַּעְלָהּ עִמָּהּ, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶא מַכִּירָן, וְהַבַּעַל נוֹתֵן שָׂכָר. כּוֹתְבִין שְׁטָר לְוֶה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַלְוֶה עִמּוֹ, וְאֵין כּוֹתְבִין לְמַלְוֶה, עַד שֶׁיִּהְיֶא לוֶה עִמּוֹ, וְהַלּוֶה נוֹתֵן שָׂכָר. כּוֹתְבִין שְׁטָר לְמוֹכֵר אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹקֵחַ עִמּוֹ. וְאֵין כּוֹתְבִין לְלוֹקֵחַ, עַד שֶׁיִּהְיֶא מוֹכֵר עִמּוֹ, וְהַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן שָׂכָר:

ר"ע מברטנורה

כּוֹתְבִין גֵּט לָאִישׁ. וְחוֹתְמִין, וְהוּא יְגָרֵשׁ מָתַי שֶׁיִּרְצֶה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, שֶׁהֲרֵי הִיא מִתְגָּרֶשֶׁת בְּעַל כָּרְחָהּ: **וְשׁוֹבֵר לָאִשָּׁה.** שֶׁהִיא עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ עַל כְּתֻבָּתָהּ, דְּחוֹב הוּא לָהּ וּזְכוּת לְבַעֲלָהּ, וְזָכִין לָאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו: **וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶא מַכִּירָן.** שֶׁיִּהְיֶא הַסּוֹפֵר וְהָעֵדִים מַכִּירִין הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה, בֵּין בְּגֵט בֵּין בְּשׁוֹבֵר. שֶׁאִם אֵינוֹ מַכִּירָן, שֶׁמָּא יִכְתֹּב גֵּט עַל שֵׁם אֵשֶׁת אִישׁ אַחֵר שֶׁשְּׁמוֹ כִּשְׁמוֹ וְתוֹצִיא אוֹתוֹ הַגֵּט אִשָּׁה שֶׁאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת בּוֹ. וְכֵן בְּשׁוֹבֵר: **וְהַלּוֶה נוֹתֵן שָׂכָר.** וַאֲפִלּוּ הִיא עִסְקָא דְּפַלְגָּא מִלְוָה וּפַלְגָּא פִּקָּדוֹן, אֲפִלּוּ הָכִי מְקַבֵּל הָעִסְקָא הוּא נוֹתֵן כָּל הַשָּׂכָר לַסּוֹפֵר:

ד. אֵין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אֵרוּסִין וְנִשּׂוּאִין אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם, וְהֶחָתָן נוֹתֵן שָׂכָר. אֵין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אֲרִיסוּת וְקַבָּלָנוּת אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם, וְהַמְקַבֵּל נוֹתֵן שָׂכָר. אֵין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי בֵּרוּרִין וְכָל מַעֲשֶׂה בֵית דִּין אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם, וּשְׁנֵיהֶם נוֹתְנִין שָׂכָר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שְׁנֵיהֶם כּוֹתְבִין שְׁנַיִם, לָזֶה לְעַצְמוֹ וְלָזֶה לְעַצְמוֹ:

ר"ע מברטנורה

שְׁטָרֵי אֵרִיסוּת. הַיּוֹרֵד לְקַרְקַע לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ לְמֶחֱצָה לִשְׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ: **קַבָּלָנוּת.** בְּכָךְ וְכָךְ כּוֹרִין לְשָׁנָה, בֵּין עָשְׂתָה בֵּין לֹא עָשְׂתָה: **שְׁטָרֵי בֵּרוּרִין.** זֶה בּוֹרֵר לוֹ אֶחָד שֶׁיִּדּוּן לוֹ וְזֶה בּוֹרֵר לוֹ אֶחָד, וְכוֹתְבִין בִּכְתָב, פְּלוֹנִי בֵּרַר דַּיָּן פְּלוֹנִי וְטַעֲנוֹתָיו כָּךְ וְכָךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ חוֹזְרִים וְטוֹעֲנִים: **כּוֹתְבִים שְׁנַיִם.** לְכָל אֶחָד מִבַּעֲלֵי דִּינִים שְׁטָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ שֶׁיִּהְיוּ טַעֲנוֹתָיו סְדוּרִים בּוֹ. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אֶלָּא בִּשְׁטָר אֶחָד כּוֹתְבִין טְעָנוֹת שֶׁל שְׁנֵי בַּעֲלֵי דִּינִים, וְשֶׁפְּלוֹנִי בֵּרַר פְּלוֹנִי דַּיָּן שֶׁיִּדּוּן לוֹ וּפְלוֹנִי בֵּרַר פְּלוֹנִי דַּיָּן אַחֵר שֶׁיִּדּוּן לוֹ:

ה. מִי שֶׁפָּרַע מִקְצָת חוֹבוֹ וְהִשְׁלִישׁ אֶת שִׁטָּרוֹ וְאָמַר לוֹ, אִם לֹא נָתַתִּי לְךָ מִכָּאן וְעַד יוֹם פְּלוֹנִי תֵּן לוֹ שִׁטָּרוֹ, הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נָתַן, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, יִתֵּן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא יִתֵּן:

ר"ע מברטנורה

וְהִשְׁלִישׁ אֶת שִׁטָּרוֹ. הַמַּלְוֶה וְהַלּוֶה מָסְרוּ הַשִּׁטָּר בְּיַד שָׁלִישׁ. שֶׁטַּרַח הָיָה לָהֶם לִכְתֹּב שׁוֹבֵר וְסָמְכוּ עַל הַשָּׁלִישׁ: **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר יִתֵּן.** דִּסְבִירָא לֵיהּ אַסְמַכְתָּא קָנְיָא. הַמַּבְטִיחַ לַחֲבֵרוֹ דָּבָר עַל מְנָת שֶׁעֲשָׂה לוֹ דָּבָר לֶעָתִיד וְסוֹמֵךְ בְּלִבּוֹ בְּשָׁעַת הַתְּנַאי שֶׁיּוּכַל לְקַיֵּם וּכְשֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן אֵינוֹ יָכוֹל לְקַיֵּם, זוֹ קְרוּיָה אַסְמַכְתָּא, וּלְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי קָנְיָא. וּלְעִנְיַן פְּסַק הֲלָכָה, אַסְמַכְתָּא לֹא קָנְיָא, אֶלָּא אִם כֵּן קָנוּ מִיָּדוֹ בְּבֵית דִּין חָשׁוּב, וְהִתְפִּיס זְכִיּוֹתָיו בְּאוֹתוֹ בֵּית דִּין

שֶׁמָּסַר שְׁטָרוֹתָיו וּרְאָיוֹתָיו, וְאָמַר אִי לֹא אֲתֵינָא מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם לְבָטְלָן זְכִיּוֹתַי. וְרַבּוֹתַי מְפָרְשִׁים שֶׁכָּל בֵּית דִּין שֶׁבְּקִיאִים וְיוֹדְעִים בְּדִינֵי אַסְמַכְתָּא נִקְרָאִים בֵּית דִּין חָשׁוּב לְעִנְיָן זֶה. אֲבָל הָרַמְבַּ"ם אוֹמֵר שֶׁאֵין בֵּית דִּין חָשׁוּב אֶלָּא בֵּית דִּין הַסָּמוּךְ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:

ו. מִי שֶׁנִּמְחַק שְׁטַר חוֹבוֹ, מְעִידִין עָלָיו עֵדִים, וּבָא לִפְנֵי בֵית דִּין וְעוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם, אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי נִמְחַק שְׁטָרוֹ בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֵדָיו. מִי שֶׁפָּרַע מִקְצָת חוֹבוֹ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, יַחֲלִיף. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, יִכְתּוֹב שׁוֹבֵר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נִמְצָא זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת שׁוֹמֵר שׁוֹבְרוֹ מִן הָעַכְבָּרִים. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, כָּךְ יָפֶה לוֹ, וְלֹא יוֹרַע כֹּחוֹ שֶׁל זֶה:

ר"ע מברטנורה

מִי שֶׁנִּמְחַק שְׁטַר חוֹבוֹ. וְיֵשׁ עֵדִים שֶׁרָאוּ כְּשֶׁנִּמְחַק מֵעַצְמוֹ אוֹ נִטַּשְׁטֵשׁ עַל יְדֵי מַיִם: **מַעֲמִיד עָלָיו עֵדִים.** שֶׁיּוֹדְעִים מֵאֵימָתַי נִכְתַּב וּמֶה הָיָה כָּתוּב בּוֹ, וְהֵן עוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם בִּפְנֵי בֵית דִּין וְכוֹתְבִין לוֹ כָּל מַה שֶּׁהָיָה כָּתוּב בְּאוֹתוֹ שְׁטָר: **יַחֲלִיף.** יִקְרַע אוֹתוֹ שְׁטָר וְיִכְתְּבוּ לוֹ אַחֵר כְּפִי הַחֶשְׁבּוֹן הַנִּשְׁאָר: **נִמְצָא זֶה.** הַלֹּוֶה צָרִיךְ לִשְׁמֹר שׁוֹבְרוֹ מִן הָעַכְבָּרִים, שֶׁאִם יֹאבַד, יִגְבֶּה הַמַּלְוֶה אֶת כָּל חוֹבוֹ: **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי וְכֵן יָפֶה לוֹ.** לַמַּלְוֶה, שֶׁיְּהֵא הַלֹּוֶה צָרִיךְ לִשְׁמֹר שׁוֹבְרוֹ וִימַהֵר לִפְרֹעַ לוֹ, וְלֹא יֵרַע כֹּחוֹ שֶׁל מַלְוֶה לִכְתֹּב שְׁטָר אַחֵר, שֶׁהָיָה זְמַן חוֹבוֹ מֻקְדָּם וְיָשׁוּב עַתָּה מְאֻחָר וְלֹא יוּכַל לִטְרֹף לָקוֹחוֹת אֶלָּא מִזְּמַן הַשְּׁטָר הַשֵּׁנִי. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי שֶׁכּוֹתְבִין שׁוֹבֵר:

ז. שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר, וְהִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן מֶרְחָץ וּבֵית הַבַּד, עָשׂוּי לִשְׁכָּר, הַשָּׂכָר לָאֶמְצַע. עָשׂוּי לִעָצְמָן, הֲרֵי הֶעָשִׁיר אוֹמֵר לָעָנִי, קַח לְךָ עֲבָדִים וְיֵרָחֲצוּ בַּמֶּרְחָץ, קַח לְךָ זֵיתִים וּבֹא וַעֲשֵׂם בְּבֵית הַבַּד. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ בְּעִיר אַחַת, שֵׁם אֶחָד יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן וְשֵׁם אַחֵר יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן, אֵין יְכוֹלִין לְהוֹצִיא שְׁטַר חוֹב זֶה עַל זֶה וְלֹא אַחֵר יָכוֹל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן שְׁטַר חוֹב. נִמְצָא לְאֶחָד בֵּין שְׁטָרוֹתָיו שְׁטָרוֹ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן פָּרוּעַ, שְׁטָרוֹת שְׁנֵיהֶן פְּרוּעִין. כֵּיצַד יַעֲשׂוּ, יְשַׁלְּשׁוּ. וְאִם הָיוּ מְשֻׁלָּשִׁים, יִכְתְּבוּ סִימָן. וְאִם הָיוּ מְסֻמָּנִין, יִכְתְּבוּ כֹּהֵן. הָאוֹמֵר לִבְנוֹ, שְׁטָר בֵּין שְׁטָרוֹתַי פָּרוּעַ וְאֵינִי יוֹדֵעַ אֵיזֶהוּ, שְׁטָרוֹת כֻּלָּן פְּרוּעִין. נִמְצָא לְאֶחָד שָׁם שְׁנַיִם, הַגָּדוֹל פָּרוּעַ וְהַקָּטָן אֵינוֹ פָּרוּעַ. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל יְדֵי עֶרֶב, לֹא יִפָּרַע מִן הָעֶרֶב. וְאִם אָמַר עַל מְנָת שֶׁאֶפָּרַע מִמִּי שֶׁאִרְצֶה, יִפָּרַע מִן הָעֶרֶב. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אִם יֵשׁ נְכָסִים לַלֹּוֶה, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יִפָּרַע מִן הָעֶרֶב. וְכֵן הָיָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הֶעֶרֶב לָאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ וְהָיָה בַּעְלָהּ מְגָרְשָׁהּ, יַדִּירֶנָּה הַנָּאָה, שֶׁמָּא יַעֲשׂוּ קְנוּנְיָא עַל נְכָסִים שֶׁל זֶה וְיַחֲזִיר אֶת אִשְׁתּוֹ:

ר"ע מברטנורה

קַח לְךָ עֲבָדִים. שֶׁיִּחַמְּמוּ לְךָ הַמֶּרְחָץ. דִּכְמוֹ שֶׁהִנִּיחָהּ אֲבִינוּ כֵּן תִּהְיֶה לְעוֹלָם. וְאַף עַל גַּב דְּאִית לָן בְּפֶרֶק קַמָּא דִּבְמִידֵי דְּלֵית בָּהּ דִּין חֲלָקָה יָכוֹל לְמֵימַר גּוֹד אוֹ אֶגּוֹד, כְּלוֹמַר מְכֹר לִי חֶלְקְךָ אוֹ אֲנִי אֶמְכֹּר לְךָ חֶלְקִי, שָׁאנֵי הָכָא, שֶׁאֵין הֶעָנִי יָכוֹל לוֹמַר אֶגּוֹד, שֶׁאֵין לוֹ בַּמֶּה לִקְנוֹת: **אֵינָן יְכוֹלִין לְהוֹצִיא שְׁטַר חוֹב זֶה עַל זֶה.** דְּכָל אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לִטְעֹן זֶה הַשְּׁטָר שֶׁבְּיָדְךָ אֲנִי הֶחֱזַרְתִּי לְךָ כְּשֶׁפָּרַעְתָּ לִי הַמָּעוֹת שֶׁהִלְוִיתִיךָ: **וְלֹא אַחֵר יָכוֹל לְהוֹצִיא שְׁטַר חוֹב עֲלֵיהֶם.** דְּכָל אֶחָד מָצֵי מַדְחֵי לֵיהּ לְגַבֵּי חַבְרֵיהּ: **יְשַׁלֵּשׁוּ.** יִכְתֹּב שֵׁם אֲבִי אָבִיו: **וְאִם הָיוּ**

מִשְׁלָשִׁים. שֶׁשְּׁמוֹתָן וּשְׁמוֹת אֲבוֹתֵיהֶן וַאֲבוֹת אֲבוֹתֵיהֶן שָׁוִין: **יִכְתְּבוּ סִימָן.** פְּלוֹנִי, שֶׁהוּא גִּיחוֹר אוֹ אָרֹךְ אוֹ גּוּץ. וְאִם הֵן שָׁוִין בַּסִּימָנִין, יִכְתְּבוּ כֹּהֵן. אִם אֶחָד כֹּהֵן וְאֶחָד יִשְׂרְאֵל: **נִמְצָא.** לְלֹוֶה אֶחָד שָׁם שְׁנֵי שְׁטָרוֹת מִשְּׁתֵּי הַלְוָאוֹת שֶׁלָּוֶה מִמֶּנּוּ: **הַקָּטָן אֵינוֹ פָרוּעַ.** דְּשְׁטָר אֶחָד בֵּין שְׁטָרוֹתָיו קָאָמַר, וְלֹא שְׁנַיִם: **לֹא יִפָּרַע מִן הָעֲרֵב.** תְּחִלָּה, עַד שֶׁיִּתְבַּע אֶת הַלֹּוֶה לַדִּין וְיַחֲיְבוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין, וְאִם אֵין לוֹ מַה לְּשַׁלֵּם אָז יִפָּרַע מִן הֶעָרֵב: **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר אִם יֵשׁ נְכָסִים לַלֹּוֶה.** לֹא יִפָּרַע מִן הֶעָרֵב. לַאו מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ נְכָסִים לַלֹּוֶה יִפָּרַע מִן הֶעָרֵב, אֶלָּא מַתְנִיתִין חֲסוּרֵי מִחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי, הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל יְדֵי עָרֵב לֹא יִפָּרַע מִן הֶעָרֵב, וְאִם אָמַר עַל מְנָת שֶׁאֶפָּרַע מִמִּי שֶׁאֶרְצֶה, יִפָּרַע מִן הֶעָרֵב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁאֵין נְכָסִים לַלֹּוֶה, אֲבָל יֵשׁ נְכָסִים לַלֹּוֶה לֹא יִפָּרַע מִן הֶעָרֵב. וְקַבְּלָן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ נְכָסִים לַלֹּוֶה יִפָּרַע מִן הַקַּבְּלָן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֶחָד עָרֵב וְאֶחָד קַבְּלָן, אִם יֵשׁ נְכָסִים לַלֹּוֶה לֹא יִפָּרַע מֵהֶן. וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. עָרֵב, הוּא שֶׁאוֹמֵר תֵּן לוֹ וַאֲנִי עָרֵב. קַבְּלָן, הוּא שֶׁאוֹמֵר תֵּן לוֹ וַאֲנִי נוֹתֵן לְךָ: **הָעֲרֵב לָאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ.** וְאֵין לַבַּעַל נְכָסִים, וְצָרִיךְ הֶעָרֵב לִפְרֹעַ כְּתֻבָּתָהּ, לֹא יִפָּרַע הַכְּתֻבָּה עַד שֶׁיַּדִּירֶנָּה הַבַּעַל תְּחִלָּה הֲנָאָה עַל דַּעַת רַבִּים, נֶדֶר שֶׁאֵין לוֹ הַתָּרָה, שֶׁלֹּא יוּכַל לְהַחֲזִיר אוֹתָהּ, דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִירָהּ וְלֶאֱכֹל כְּתֻבָּתָהּ לְאַחַר שֶׁתִּגְבֶּנָּה מִן הֶעָרֵב. וּלְעִנְיַן דִּינָא, עָרֵב דִּכְתֻבָּה לֹא מִשְׁתַּעְבֵּד וְאֵינוֹ חַיָּב לְפָרֹעַ, וַאֲפִלּוּ אֵין לוֹ נְכָסִים לַבַּעַל. מַאי טַעְמָא, דְּמִצְוָה עָבַד וְלָאו מִידֵּי חִסְרָה. וְאִי עָרֵב כְּתֻבָּתָא דִּבְרִיהּ הוּא, מִשְׁתַּעְבֵּד, דְּאַבָּא לְגַבֵּיהּ בְּרֵיהּ שַׁעְבּוּדֵי שַׁעְבֵּד נַפְשֵׁיהּ. וְקַבְּלָן דִּכְתֻבָּה מִשְׁתַּעְבֵּד, וְיכוֹלָה הָאִשָּׁה שֶׁתִּתְבַּע מִמֶּנּוּ תְּחִלָּה, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ נְכָסִים לַבַּעַל. וְהוּא שֶׁיַּדִּירֶנָּה הַבַּעַל הֲנָאָה תְּחִלָּה עַל דַּעַת רַבִּים:

ח. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ בִּשְׁטָר, גּוֹבֶה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים. עַל יְדֵי עֵדִים, גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין. הוֹצִיא עָלָיו כְּתַב יָדוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ, גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין. עָרַב הַיּוֹצֵא לְאַחַר חֲתוּם שְׁטָרוֹת, גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין. מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְאָמַר, גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין. אָמַר לוֹ בֶּן נַנָּס, אֵינוֹ גּוֹבֶה לֹא מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים וְלֹא מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין. אָמַר לוֹ, לָמָּה. אָמַר לוֹ, הֲרֵי הַחוֹנֵק אֶת אֶחָד בַּשּׁוּק וּמְצָאוֹ חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ הַנַּח לוֹ, פָּטוּר, שֶׁלֹּא עַל אֱמוּנָתוֹ הִלְוָהוּ. אֶלָּא אֵיזֶהוּ עָרֵב שֶׁהוּא חַיָּב, הַלְוֵהוּ וַאֲנִי נוֹתֵן לְךָ, חַיָּב, שֶׁכֵּן עַל אֱמוּנָתוֹ הִלְוָהוּ. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, הָרוֹצֶה שֶׁיַּחְכִּים, יַעֲסוֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, שֶׁאֵין לְךָ מִקְצוֹעַ בַּתּוֹרָה גָּדוֹל מֵהֶן, שֶׁהֵן כְּמַעְיָן הַנּוֹבֵעַ. וְהָרוֹצֶה שֶׁיֵּעָסוֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, יֵשֵׁב וְיַמְתִּין עַד שֶׁיִּתְפַּנֶּה אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס:

ר"ע מברטנורה

הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ בִּשְׁטָר. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כָּתוּב בּוֹ אַחֲרָיוּת נְכָסִים גּוֹבֶה מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים, דְּקַיְמָא לָן אַחֲרָיוּת טָעוּת סוֹפֵר הוּא אִם לֹא כְּתָבוֹ בִּשְׁטָר, וַהֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ נִכְתַּב: **הוֹצִיא עָלָיו כְּתַב יָדוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ.** וְאֵין שָׁם עֵדוּת אַחֵר: **גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין.** וְלֹא מִמְּשֻׁעְבָּדִים. דְּכֵיוָן דְּאֵין בּוֹ עֵדִים לֵית לֵיהּ קָלָא וְלֹא יָדְעֵי בֵּיהּ לָקוֹחוֹת כִּי הֵיכִי דְּלִזְדַּהֲרוּ: **אַחַר חֲתוּם שְׁטָרוֹת.** אַחַר שֶׁחָתְמוּ הָעֵדִים בִּשְׁטָר, כָּתַב אֲנִי פְּלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי עָרֵב: **גּוֹבֶה.** מִן הֶעָרֵב, מִבְּנֵי חוֹרִין בִּלְבַד. דְּכֵיוָן דְּלֹא חֲתִימִי סַהֲדֵי עַל הָעַרְבוּת הַוְיָא לָהּ מִלְוָה עַל פֶּה: **אָמַר לוֹ בֶּן נַנָּס וְכוּ'.** דְּקָסָבַר כָּל עָרֵב שֶׁאַחַר מַתַּן מָעוֹת לֹא הָוֵי עָרֵב, שֶׁלֹּא עַל אֱמוּנַת הֶעָרֵב וְהַבְטָחָתוֹ הִלְוָהוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁקִּלֵּס רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֶת בֶּן נַנָּס, הֲלָכָה כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל. וְעָרֵב דְּלְאַחַר מַתַּן מָעוֹת בָּעֵי קִנְיָן, וְאִי לֹא לֹא מִשְׁתַּעְבֵּד. וְשֶׁלְּפָנֵי מַתַּן מָעוֹת לֹא בָּעֵי קִנְיָן:

מאמר שבועי מאת מו"ר שליט"א

והשבוע: פסח קופצני, גאולתי ושמח!

בע"ה

פֶּסַח הוּא לַהוי' – הדילוג לגאולה

הדילוג האלקי

"פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַמָּקוֹם עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרָיִם"[א]. פסיחה היא דילוג וקפיצה, כמו שנאמר "וְכָכָה תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מָתְנֵיכֶם חֲגֻרִים נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקֶּלְכֶם בְּיֶדְכֶם וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן **פֶּסַח** הוּא לַה'... וְרָאִיתִי אֶת הַדָּם **וּפָסַחְתִּי** עֲלֵכֶם"[ב], ופירש"י: "פסח הוא לה', הקרבן הוא קרוי פסח על שם הדלוג והפסיחה שהקב"ה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט. ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים **דרך דילוג וקפיצה** זכר לשמו שקרוי פסח".

בפסח 'מדלג' הקב"ה וקופץ לגאול את בניו אהוביו, "קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת"[ג], וגם לישראל עצמם יש כוח לקפוץ ולצאת, בבת אחת, מן המיצר אל הגאולה - הן בגאולת הפרט, לצאת מכל המצוקות וההגבלות של הנפש, והן בגאולת הכלל, לקפוץ אל מציאות מתוקנת של גאולה. אנו יכולים לקפוץ בזכות זה שהוא יתברך קופץ.

בין 'עמידה' ל'פסיחה' כמה מדרגות יש. תמיד צריך להתקדם, לא לעמוד על מקום אחד, לכן האדם בכלל נקרא 'מְהַלֵּךְ' (בניגוד למלאכים 'הָעוֹמְדִים'[ד]), כמו הציווי הראשון לאברהם-אבינו ע"ה, היהודי הראשון, "לֶךְ לְךָ". אך ההליכה עצמה נחלקת לשלשה חלקים: יש הליכה אטית, כמו שאומר **יעקב** אבינו "וַאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִטִּי"[ה], הליכה יסודית הדואגת לא להותיר דבר מאחור (ואפילו "פכים קטנים"), התקדמות "קמעא קמעא". יש הליכה מהירה ונמרצת, זו דרגת **יצחק** אבינו שעליו נאמר "וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וְגָדֵל"[ו], עושה את עבודתו בתוקף ואינו נסוג מפני המפריעים. ויש ריצה, כמו **אברהם** אבינו, "וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם"[ז], בזריזות ודחיפות, מתוך מידת האהבה, במצות הכנסת אורחים או לרדוף אחר המלכים כדי להציל את לוט (ורמז: **אברהם** אותיות **בא מהר**).

[א] נוסח הגדה של פסח.
[ב] שמות יב, יא-יג. **בְּחִפָּזוֹן** עולה בגימטריא **פה סח**.
[ג] שה"ש ב, ח. חיבור שלשת לשונות הקפיצה, כפי שהן כתובות בתורה ובשיר השירים, **"וּפָסַח"**, **"מְדַלֵּג"**, **"מְקַפֵּץ"** עולה בגימטריא **ישראל**.
[ד] ראה זכריה ג, ז, בתרגום ובמפרשים שם.
[ה] בראשית לג, יד.
[ו] שם כו, יג.
[ז] שם יח, ז.

אך אפילו אל-מול כל אלו, הקפיצה-פסיחה היא חידוש מיוחד. ההליכה והריצה מחברות את המקום שממנו באים למקום שאליו הולכים בתהליך 'הדרגתי', גם כשהוא נעשה במהירות, אך הקפיצה מדלגת על הפער ומגיעה ליעד בבת אחת ("עד ועד בכלל"). כאשר שקועים בגלות מצרים, בתוך מ"ט שערי טומאה ר"ל, לא די בהליכה וגם בריצה לא סגי. צריך להתנתק לגמרי מהמקום הראשון, לקפוץ ולהגיע למקום אחר, בהתחדשות אמיתית. לכן פסח מצרים נאכל בחפזון: קופצים ומחליטים להיות עבדי ה' ולא עבדים לפרעה. ולכן גם קריעת ים סוף היתה רק בזכות הקפיצה של נחשון בן עמינדב.

הקפיצה מתבטאת ב**מסירות נפש**, יציאה מהמיצר והגבול של העולם. אך ליתר דיוק, הקפיצה עצמה נחלקת לשלש מדרגות: בתורה נאמרה לשון פסיחה, אבל יש גם "מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת", וכמו שהוא ית"ש קופץ ומדלג כך ישנה לנו עבודה של קפיצה ודילוג. **דילוג** הוא ברגל אחת ו**קפיצה** היא בשתי רגלים: **דילוג** הוא מסירות נפש שעדיין יש בה הגבלה מסוימת, כדאמרי אינשי "במסירות נפש אפשר לקפוץ מהגג לרצפה, אבל לא מהרצפה לגג"[ח]. אמנם כן, זהו הכלל, אבל יש היוצא־מן־הכלל: באמונה פשוטה מסוגלים **לקפוץ** (בשתי רגליים) אפילו מלמטה למעלה. אולם גם הקפיצה היא עדיין עבודת האדם, ואילו ה**פסיחה** היא דרגה עליונה עוד יותר, שבה אין תחושה של מַעֲבָר כלל, אלא הופעה פתאומית מלמעלה, גילוי השכינה מצד הקב"ה.

תשובה בדרך קפיצה

יציאת מצרים נעשתה בדרך של פסיחה, דילוג וקפיצה. זהו עניינו של חודש ניסן, חודש האביב, "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים"[ט] - ראשית ההתחדשות. הדבר מודגש בהשוואה לחודש תשרי. עיקר עניינו של תשרי הוא תיקון, השתפרות והתחזקות: על האיש היהודי לעשות חשבון נפש, להכיר במצב שהוא נמצא בו, ולהחליט לשפר ולתקן את הקיים. לעומת מצב זה, בחודש ניסן משליכים ומבטלים כל מה שהיה ונולדים למציאות חדשה, כמו שיציאת מצרים נמשלת ללידה, וכמו הצמיחה באביב לאחר רקבון הגרעין בקרקע, 'פנים חדשות' לגמרי. בתשרי נאמר "תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר"[י] - ודרשו חז"ל "חדשו מעשיכם [חֹדֶשׁ], שפרו מעשיכם [שׁוֹפָר]"[יא] - ההתחדשות היא על-ידי השיפור; ואילו בניסן זו התחדשות עצמית.

והנה נחלקו חז"ל מתי תבוא הגאולה[יב]: "רבי אליעזר אומר, בניסן נגאלו [אבל] בתשרי עתידין להגאל. רבי יהושע אומר, בניסן נגאלו, בניסן עתידין להגאל". מחלוקת זו קשורה למחלוקת אחרת: "רבי אליעזר אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין", ורבי יהושע סובר שהגאולה תבוא גם בלא תשובה 'רצונית' ומלאה[יג]. כלומר, לשיטת רבי יהושע, הגאולה תהיה כמו יציאת מצרים, גאולה מלמעלה גם בלי התעוררות מלאה שלנו בתשובה (יהושע אותיות **י־ה יושיע**). ואילו רבי אליעזר סובר, שהגאולה תבוא כתוצאה מעבודת התשובה של

[ח] וראה בזה אג"ק חכ"ז י'רלג (עמ' רלד).
[ט] שמות יב, ב.
[י] תהלים פא, ד.
[יא] ויקרא רבה כט, ו.
[יב] ראש־השנה יא, א.
[יג] סנהדרין צז, ב. ועיין מהרש"א שם.

חודש תשרי. הגאולה של תשרי היא בדרך הטבע, משפרת ומחזקת את הקיים, והגאולה של ניסן היא בדרך נס (כרמוז בשם **ניסן**, בשני נוני"ן, **נִסֵּי-נִס**ים).

פשוט הוא שגם גאולת ניסן קשורה לתשובה, אלא שזו תשובה בדרך אחרת היא. עבודת התשובה של תשרי מתאמצת להפטר מהרע ולחזק את הטוב הקיים בנפש, אבל תשובת ניסן היא קפיצה ודילוג לציור חדש, ביטול גמור של התדמית האישית הקודמת (גם של הדברים הטובים!) ולידה לתוך מציאות חדשה. זוהי "תשובה עילאה" של התחדשות אמיתית שבה קופצים ברגע אחד אל הגאולה, כאילו בדרך נס ופלא, פתאומי ומפתיע. על גאולה זו כתב הרמב"ם "אין ישראל נגאלין אלא בתשובה [וזו יכולה להיות 'תשובה קופצת' של ניסן]. וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן **ומיד** הן נגאלין"[ד] - קופצים ועושים תשובה מיד, ונגאלים תיכף ומיד ממש!

תיקון הפסיחה

פעולת ה'פסיחה' מובאת גם לגריעותא: בהר הכרמל אמר אליהו הנביא לישראל "עַד מָתַי אַתֶּם **פֹּסְחִים** עַל שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים אִם ה' הָאֱלֹהִים לְכוּ אַחֲרָיו וְאִם הַבַּעַל לְכוּ אַחֲרָיו"[טו]. זוהי פסיחה של היסוס, ללא כח הדעת המכריע מיהו האלהים (והמקור לפסיחה הזו הוא בנביאי הבעל שעליהם נאמר שם "וַיְפַסְּחוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ"[טז]). לעומת זאת, יש פסיחה קדושה, כפי שהצטוו ישראל לעשות את הפסח במצרים "דרך דילוג וקפיצה" (רש"י). הפסיחה הקדושה מתקנת את הפסיחה השלילית: לעומת הספק באמונה של הפוסחים על שתי הסעיפים, בחג הפסח קופצים ישראל לאמונה טהורה וודאית.

אליהו הנביא תיקן את הפסיחה הרעה בהר הכרמל, ואכן יש לו כוח של דילוג וקפיצה (כמו שאומר עובדיה לאליהו "וְרוּחַ ה' יִשָּׂאֲךָ עַל אֲשֶׁר לֹא אֵדָע"[יז]), עד שהוא 'קופץ' לשמיא ברכב אש. בליל הסדר - ליל הפסיחה הקדושה - מוזגים כוס לאליהו הנביא שיבוא להשיב לב אבות על בנים, לתקן את הפסיחה החולה ולבוא, בקפיצה, לבשר את הגאולה"[יח].

קפיצה ברחמים

כמה פירושים מופיעים למילה 'פסיחה': פירוש אחד מלשון רחמים, כמו שמתרגם אונקלוס על הפסוק "וְרָאִיתִי אֶת הַדָּם **וּפָסַחְתִּי** עֲלֵכֶם", "**וְאַחוּס**" (וכן אותיות **חס** נמצאות במלה **פסח**). פירוש שני מלשון פסיעה, כמו שכתוב במכילתא "אל תקרי ופסחתי אלא **ופסעתי** [חילוף **ח-ע** באותיות הגרון], שהקב"ה מדלג על בתי בני ישראל במצרים שנאמר 'קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת'". ורש"י מפרש: "וּפָסַחְתִּי, וחמלתי [כתרגום]... ואני אומר כל פסיחה לשון **דלוג** וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים שהיו שרוים זה בתוך זה". הפירושים משלימים זה את זה: הקב"ה אוהב אותנו, מרחם עלינו וחומל

[ד] הלכות תשובה פ"ז ה"ה.
[טו] מלכים-א יח, כא.
[טז] שם יח, כו.
[יז] שם יח, יב.
[יח] "הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא" (מלאכי ג, כג) – **אליה** אותיות **אילה**, אליהו הנביא מדלג כאַיָּלָה לבשר את הגאולה.

עלינו, ועל ידי כך הוא פוסע, מדלג וקופץ לגאול אותנו. **חג** הפסח ר"ת "**ח**מלה **ג**דולה", שמכוחה ה' פוסח ומדלג על כל העיכובים.

הדילוג מתוך אהבה מתבטא בפסוק "קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת", כמו שנאמר במדרש:

"קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה זֶה בָּא, זה משה, בשעה שבא ואמר לישראל בחדש זה אתם נגאלין, אמרו לו, משה רבינו היאך אנו נגאלין והלא אמר הקב"ה לאברהם 'וַיַּעַבְדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה' ועדיין אין בידינו אלא מאתים ועשר שנה! אמר להם, הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט בחשבונותיכם אלא מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים, אין הרים וגבעות האמורין כאן אלא קִצים ועיבורין, מדלג על החשבונות ועל הקצים ועיבורין ובחדש הזה אתם נגאלין... ר' נחמיה אמר... בשעה שאמר לישראל בחדש הזה אתם נגאלין אמרו לו משה רבינו היאך אנו נגאלין והלא אין בידינו מעשים טובים! אמר להם הואיל וחפץ בגאולתכם אינו מביט במעשיכם הרעים, ובמי הוא מביט בצדיקים שבכם ובמעשיהם כגון עמרם ובית דינו"[יט].

שני דילוגים

סוד עמוק המוסבר רבות בקבלה ובפנימיות התורה הוא הדילוג והקפיצה של הקב"ה[כ], "קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת". הדילוג של ה' הוא 'מלמעלה למטה', כלומר מתוך אורו האין סופי והבלתי מוגבל כלל - ולמעלה מזה, ממקום שאפילו לא ניתן לכנותו בשם 'אור', עצמות ה' יתברך למעלה מכל שם ותפיסה והגדרה - משם קופץ הוא ויורד אל מיצרי העולם הנברא, אל הגדרות וגבולות וצמצומים, החל מהגבלות דקות של קריאה בשם ומהות מיוחדת, ועד גבולות ומיצרים מעיקים של העולם המוכר לנו. זהו אכן פלא עצום, המונח בסוד ויסוד בריאת העולם (ופשוט הוא, שאף לאחר כל הקפיצות והדלוגים ה' עצמו בלתי מוגבל כלל וכלל, "הוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו"[כא]).

אך במעשינו ועבודתנו צורך יש במשהו אצלנו בעולמות התחתונים ש'יזמין' את הקב"ה לקפוץ - והוא הקפיצה שלנו, מלמטה למעלה. זהו סוד הפסח: הקב"ה פוסח על הפתח, מקפץ ומדלג על ההרים והגבעות, ולעומתו אנו עושים את הפסח "דרך קפיצה ודלוג", ובזכות הנכונות שלנו לקפוץ אליו הוא קופץ ויורד אלינו. בפנימיות, כאשר אנו מוכנים לצאת לגמרי מתוך הגבול האישי שלנו, "בטל רצונך מפני רצונו"[כב] (בתנועה נפשית המכונה בחסידות 'הנחת עצמותו') - אזי הקב"ה מוכן לקפוץ כביכול מעולמו העצמי והאין סופי אל תוך עולמנו, לברוא אותנו, להתייחס אלינו ולהוציאנו ממצרים. ויה"ר שנזכה להגאל השתא ממש, "בניסן עתידין להגאל", ב'דילוג' הקב"ה לגאלנו ולשכון בדירתו בתחתונים, ושם נעלה ונראה השתא בעגלא דידן אכי"ר.

[יט] שיר־השירים רבה ב (תניינא), א.
[כ] ראה באורך ובעומק במאמר ד"ה "הרכבת אנוש לראשנו" (מאת הרה"ח הרה"צ רבי הלל מפאריטש זיעוכי"א), וביאורו בסוד הוי' ליראיו שער "שלשה דילוגים", ובכ"מ.
[כא] בראשית רבה סח, ט. ובכ"מ.
[כב] אבות פ"ב מ"ד.

אחדות התורה

מָה מְאַחֵד אוֹתָנוּ? הַדֶּבֶק שֶׁמְּחַבֵּר אוֹתָנוּ צָרִיךְ לִהְיוֹת הַתּוֹרָה. זֶהוּ הַחִבּוּר הָאֲמִתִּי. מֻמְלָץ מְאֹד - לִפְנֵי כְּשֶׁנָּה הִתְחַלְנוּ לִלְמֹד כָּל יוֹם פֶּרֶק תָּנָ"ךְ. אִם כֻּלָּם לוֹמְדִים אֶת פֶּרֶק הַתָּנָ"ךְ הַזֶּה, כַּמָּה שֶׁזֶּה כְּאִלּוּ חִיצוֹנִי - זֶה בְּהֶחְלֵט מְחַבֵּר. חוּץ מֵהַחִתָּ"ת שֶׁל הָרַבִּי הַקּוֹדֵם, הָרַבִּי הוֹסִיף גַּם רַמְבָּ"ם, וְזֶהוּ הַחִבּוּר בֵּין הַחֲסִידִים, הַלִּמּוּד הַיּוֹמִי הַזֶּה. בִּשְׁבִילֵנוּ אֲנַחְנוּ הוֹסַפְנוּ כַּמָּה דְּבָרִים לֹא קָשִׁים. לֹא מְסֻבָּךְ: פֶּרֶק תָּנָ"ךְ (אֲנַחְנוּ הַיּוֹם בְּסֵפֶר אִיּוֹב, סֵפֶר הַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה הֲכִי חָשׁוּב בַּתָּנָ"ךְ), וּפֶרֶק מִשְׁנָה (שָׁבוּעַ הַבָּא מְסַיְּמִים חֲגִיגָה, סוֹף סֵדֶר מוֹעֵד, וּמַתְחִילִים סֵדֶר נָשִׁים). לְדַעְתִּי, מְאֹד מְאֹד רָצוּי שֶׁכָּל מִי שֶׁיּוֹשֵׁב כָּאן יִלְמַד אֶת גַּם אֶת הַחִתָּ"ת, וְגַם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. זֶה בֶּאֱמֶת מְחַבֵּר, הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מְחַבְּרִים אוֹתָנוּ בְּיַחַד.

[מתוך שיעור י"ד אייר תשפ"ג]

